NEPASAREA

DE

RELIGIE, DE PATRIE ȘI DE DREPTATE

LA ROMÂNI

DE

DIMITRIE BOLINTINEANU

BUCURESCĬ

TIPOGRAFIA LUCRĂTORILOR ASSOCIAŢĬ

12. PASAGIUL ROMĂN 12.

Domnului Generalŭ

Const. Herescu Nasturel

Domnule și iubite Generale!

„Votaĭ legea bisericeĭ la Senat şi păréĭ gânditor. Te înţelegém. Sciaĭ că în cestiunea religiósă era ce-va maĭ preţios de căt interese de caste, de guverne; era interesul comun al întregeĭ societăţĭ, acéstă patriă Română care cu tóte legile eĭ libere şi egalitare, nu se maĭ face nimic pentru ea, ci tot pentru noĭ. Causa decadenţeĭ Românilor este în *Religiune*. Uă societate orĭ-care constitue uă adunare de familie şi formézā uă naţie, uă naţie avĕnd aceeaşĭ limbă, legĭ, datine, trecut, viitor. Comunitatea intereselor îĭ dă dreptul şi datoria la apărarea intereselor comune; dar nimic nu înălţa inima către legile dragosteĭ ca *Religia*.

Ea este isvorul sacrificielor. Acest sacrificiŭ astădĭ lipsesce căcĭ *Religia* lipsesce. *Religia* la noĭ a cădutŭ căcĭ n'a fost liberă. Aceste ideĭ le înţelegiaŭ uniĭ din aceĭ carĭ aŭ lăsat averĭ monastirelor spre a le face libere şi neatârnate, ca ast-fel să facă din *Religie* un mare mijloc de fericirea **Patrieĭ.** Scopul naţiunelor este **Dreptatea**. *Naţiunea*, *Religia* sunt principe şi mijlóce de a ajunge la **Dreptate.** Aicĭ concursul *Religieĭ* către *Patrie* fuse un fapt material, şi produse un resultat, ast-fel încăt astădĭ, fĕră acele averĭ secularisate de statul nostru, nu ar fi maĭ existat un stat, nu ar fi maĭ avut cu ce esista

de căt alergând la imposite de natură a arunca nemulţumirĭ.

Legea propusă nu ridică *Religia* acolo unde este locul eĭ; îĭ dă óre-care libertate prin alegerea episcopilor, dar uă libertate puţin garantată, prin alte legăturĭ cu puterea.

Cestiunea *Religieĭ* este aceea care decide de *Patrie*, de *Dreptate*, de *Morală*. Nepăsarea este adăncă între noĭ pentru *Religie*; prin urmare pentru *Patrie*, pentru *Dreptate*. *Biserica*, fără libertate completă, fără ajutorul philosofieĭ nu a putut îndestul spiritualisa nicĭ a lumina de când guvernele acesteĭ ţĕrĭ nu maĭ eraŭ espresiunea naţiuneĭ. Chiar

idea este întunecată în acéstă situaţie.

Vorbind de virtuţile şi viţiurile trecute, mĕ adres la D-ta ca la uă sdobire dintr'un edificiŭ care se ridica măreţ, atuncĭ împrejurul mijlócelor ce sprijiniaŭ la rôndul lor *Patria*.

Românii sacrificaŭ pentru Patrie averile şi vieţele lor cu tăria ce da credinţa. Vom desvolta celle douĕ marĭ fase istorice ale bisericeĭ nóstre, fasa de strelucire şi fasa de cădere. Vom dovedi că binele şi reul a purces din *Religie*, şi că relele nóstre de astăḍĭ purced din nepăsarea de *Religie* de *Patrie* şi de *Dreptate*.

DIMITRIE BOLINTINÉNU.

NEPĂSAREA

DE

RELIGIE, DE PATRIE ŞI DE DREPTATE

NEPĂSAREA DE RELIGIE.

Care sunt causele cele maĭ marĭ ale decadenţeĭ naţiuneĭ nóstre? „Una este nepăsarea de *Religie*, alta nepăsarea de *Patrie* şi a treia de *Drept te.*"

Umanitatea are un scop : DREPTATEA. *Religia* şi *Naţionalitatea* sunt două marĭ principiĭ şi mijlóce spre ajunge la *Dreptate*. In *Dreptate* este tot; în *Dreptate* este Dumnedeŭ, este *viaţa*, este *ordinea*, este *naţiunea*, este *puterea*. este *gloria*, este *libertatea*, este *egalitatea* este *humanitatea*.

Să țĕrmurim cu hotărâre și cu convincțiune acéstă mare doctrină ce se chiămа *Religia* încă din început; sĕ arĕtăm ce serviciŭ aŭ adus Christianismul humanitățiĭ, ca principiŭ moral; ce a făcut pentru societățĭ, pentru dreptate și sĕ arĕtăm asemenea partea cea rea, saŭ abusul care a împiedecat desvoltarea misiuneĭ eĭ. *Religiunea* este legea cea maĭ mare a ființelor inteliginte; *Legea omuluĭ*, este în natura sea, purcede din ea, și de aicĭ se face legea. Ea esprimă raporturile séle cu causa supremă; în sînul séŭ ideea cu Dumnedeŭ, îl unește cu el; și acéstă unire este viața ce se resumă în UNITATE. Este numaĭ uă natură omenéscă cu care fie-ce om participă ca individ. Oameniĭ legațĭ între eĭ, formă un tot, uă societate. Atuncĭ îndată *Religiunea* se face legea omuluĭ; căcĭ este legea societățiĭ. Ființele maĭ pre josŭ de om fără libertate și fără rațiune se supun fataliceste legilor lor. Omul este inteliginte și liber.

Religia este, mulțumirea dată la celle maĭ misteriόse trebuințe alle sufletuluĭ, espresiunĭ de raporturĭ, care unesc creatura cu Creatorul. Legătura între cer și pământ, *Religia* for-

méză rodul cel maĭ tare şi maĭ sus pus al societăţilor omenescĭ prin dogmele, prin preceptele morale ce decurg din ea, prin sancţiunea ce se reservă la neevitabila dreptate a luĭ Dumneḑeŭ, resbunător şi recompensător. Ea armoniază sub legea datorii voinţele ce s'ar pune în conflict, patimile şi interesele pămĕntescĭ; de aceea ea se chiamă legea cea mare, cea d'ântĕiŭ din legăturele sociale.

Nu ca coborâtă din geniul omuluĭ şi plămădită de cuvĕntul omenesc, religia se produce în inima popórelor. Adevĕrată saŭ mincinósă, ea comandă credinţa în numele autorităţĭ supra-omeneştĭ din care uă pretinde purcesă.

Politheismul Grec şi Latin nu cuvĕntaŭ nicĭ uă dată asupra drepturilor fabulóselor lor divinităţĭ la onorile muritorilor. Puneaŭ manifestarea pămentéscă în nóptea originelor naţionale sub prestigiulŭ poeticilor tradiţiunĭ.

Símţimêntuĭ Religieĭ esista chiar la selbaticĭ. Navigatoriĭ ceĭ d'ântĕiŭ carĭ pătrunseră la început în insulele necunoscute raportară acest fenomen. Nu este nicĭ un popor în lume fără Religie. Cel d'ântĕiŭ om cunoscendu'şĭ puterea facultă-

ţilor sele, drepturile séle de rege asupra celor alte animale, nu întârḑie, prin manifestaţiunea fiinţeĭ uneĭ marĭ puterĭ a nu recunóste uă fiinţă maĭ presus de dênsul. Sistemul ce esc îl încântă şi bănueşte un autor. Căldura, ploea, trăsnetul care lovesce îl aruncă îngenuchie înnaintea uneĭ marĭ puterĭ pe care o înţelege şi căria cere graţie. Cea de ăntĕiŭ instituţiune omenescă a fost *Religia* uă dată cu familia, uă dată cu societatea, uă dată cu omul. Acĕste Religiunĭ sunt variate, dupe cultura popórelor. În Asia este un popor care se închină la Căinĭ negri, este Jasidul care se închină la Satana căruia îĭ sacrifică într'uă peşteră tot ce este necesar la viaţă. Într'acea pesteră se adună pe tot anul bărbaţĭ şi femeĭ, şi stingênd lumănările se aruncă unul asupra altuia prin orgiile cele maĭ imfame între cele douĕ sexe. Este alt popul sĕlbatic care 'şĭ are templul în răpe şi ḑeul lor format în pétră. Eĭ cred în partea genitală a femei representată în pétră. Acésta este, negreşit, cea maĭ barbara formă ce s'a dat religiuneĭ, însă în fond este idea Religiuneĭ. În tóte aceste credinţe este idea luĭ Dumneḑeŭ. Scriptura a ḑis'o : fie-care

fiinţă laudă pe Dumnedeŭ în limba sea. „Aruncaţĭ ochiĭ pe féţa pămĕntuluĭ dicea Plutarc, veţĭ vedea cetăţĭ fără ziduri, fără magistraturĭ, popóre fără locaşe fixe, fără datina monedeĭ, dar nu veţĭ găsi nicĭ un popor fără constiinţa deilor.

O scólă philosophică tinde de mult a ruina christianismul prin basele luĭ, înlăturînd cu totul noţia de revoluţiĭ supranaturale şi divine, şi care, în philosophia istorii, sterge pe Dumnedeŭ dupe umanitate; voiesce ca omul se fie purces de la starea sĕlbatecă, de la mutisim, de la brutalitate, de la o stare vecină de aceia a Orang-Outanilor. Religia este născută cu omul. Cu omul ea îşĭ luă sborul eĭ către progresul civilisaţiuneĭ. Ea fuse ăntĕitore familiĭ şi societăţiĭ. Philosophia materialistă din secolul 18-lea adopta cu curagiŭ acéstă hypotesă. Astădĭ nu este combătută numaĭ de scriitoriĭ ortodoxĭ, ci este desmărturită de strĕluciţĭ represintanţĭ aĭ acestĭ philosophiĭ spiritualiste a veaculuĭ 19-lea care hesită şi se opresce când se vede duşĭ la conclusiĭ chrestine şi care sémănă că are frică a găsi învăţămintele christianismuluĭ la cea din

urmă pagină a marii cărți a sciinței. Philosophii din 18-lea dic că starea sĕlbatecă a fost starea primitivă a specii omenesci, ast-fel tot systemul lor religios şi politic plécă de la ipotesa unei rase cădute la început la starea vitelor, rătăcind prin păduri şi disputânduşi fructele arborilor şi carnea hiarelor; dar daca ast-fel era starea naturală a omului, prin ce mijloc omul a eşit de aici? Societatea cum este, dupe acest system ar fi fost resultatul desvoltării inteligiinţii, pe când desvoltarea inteligiinţii nu este ea însuşi de cât resultatul societăţii, a chema întêmplarea ar fi a lua pentru causă un cuvênt desert de simţ. Întêmplarea nu triumphă de natură; întêmplarea nu a civilisat speciile vitelor. Specia omenéscă singură se civiliséză căci de la început posedă raţiunea.

Sentimentul religiunei esistând înaintea familii şi a societăţii, prin religie familia şi societatea s'aŭ format, s'aŭ regulat.

Acéstă doctrină a făcut mult rĕŭ umanităţii. Dar sĕ urmăm a complecta ideia religiei prin cristianism şi prin biserica nóstră.

Dupe ce propagă Evangeliile, Isus Christ

lăsă crucea pe pămênt, care fuse monumentul civilisaţiĭ moderne De la piciorul acesteĭ crucĭ plantată în Ierusalım, plécă doĭ-spre-ḑece legislatori săracĭ, nuḑí, cu câte un băţ în mănă ca sĕ înveţe pe naţiĭ şi a reînoi faţa naţiilor. Legile luĭ Licurg nu putuseră sprijini Sparta. Religia luĭ Numa nu putuse face a dăinui virtuţile Romeĭ antice. Roma murea în viciŭ şi în desfrănare, omorînd tot d'odată libertăţile naţiilor. Un pescar trimis de un făcător de jugurĭ şi de care, veni sĕ aşeḑe în capitoliŭ acest imperiŭ, ce numĕră până acum opt-spre-ḑece secolí şi care, dupe propheţi, nu va peri, căcĭ morala, adevĕrul, frăţia sunt eterne.

Cănd August intră în al 12-lea consulat şi Caius era declarat princĭpe al junimeĭ într'un colţ al Iudeĭ se trecéŭ lucrurĭ al căror resultat era sĕ facă a se risipı puterea Romanilor şi a se schimba faţa lumeĭ. Pe cănd Iosiph şi Maria eraŭ în Nazaret, veni timpul de nascere. • Învĕţămintele biblice ce aŭ raport la viaţa maicii Domnuluĭ se află în săntul Matheĭ, Luca, Ion, în actele apostolilor. Maria era o tênără vergină de o rară frumuseţe, locuia la Nazareth. Era logodită cu un tĕmplar anume

Iosiph. Un mesager veni sĕ-ĭ anunţe că va rodi prin puterea luĭ Dumnedeŭ un fiŭ care se va chiema *fiul luĭ Dumnedeŭ*, şi care va fi măntuitorul asteptat de poporul Indieĭ. Ea se supuse la voinţa prea înaltuluĭ. Logotnicul eĭ voi a se despărţi de dĕnsa cănd el vĕdu că Maria era îngreuiată, dar un ânger veni în somnul luĭ sĕ-ĭ dică sĕ nu fugă. În Nazaret aflănduse Maria cu Ios'ph, veni timpul nascereĭ, într'o iesle căcĭ pentru eĭ nu era ospătărie în alt loc. Eraŭ prin prejur păstorĭ care trecéŭ nóptea în cămp, spre garda turmelor lor; in dată un ânger se arată lor şi le dice: nu vĕ temeţĭ, căcĭ viŭ a vĕ aduce o noutate care va fi pentru tot poporul sujetul uneĭ marĭ bucuriĭ, astădĭ în cetatea luĭ David, s'a născut măntuitorul care este Christ.

Aceste minunĭ eraŭ necunoscute la curtea luĭ August unde Virgile cânta pe alt copil. Acel copil născut într'un grajdiŭ, de condiţie umilită, de rasă despreţuită, era menit să restórne imperiul lumiĭ. dela nascerea acestuĭ copil se schimbă chronologia şi se începe cel ăntĕiŭ an al Ereĭ moderne.

Pe cănd infamul Tibere speria lumea cu

crimele şi desfrânările sale în insola unde se rĕtrăsese, fiul omuluĭ întărea lumea prin viaţa luĭ şi-o scăpa prin mórtea luĭ. El aducea poporuluĭ *religia*, *morala* şi *libe tatea* în momentul când ele muriaŭ pe pămĕnt. Maria muma luĭ Isus şi sora maĭcăseĭ, Maria femeia luĭ Cleophas şi Maria Magdalina staŭ lăngă cruce. Isus vĕḑend pe mumăsa şi lăngă ea pe discipolul ce el iubea, ḑise către mumăsa : „femeie! iată fiul tĕu! „apoĭ ḑise discipoluluĭ: „iată maică-ta," de atuncĭ discipolul o ia sub protecţia sa. Isus ḑise : „*mie sete.*" Într'un vas plin cu oţet, soldaţiĭ moie un burete, şi ocolindul cu isop il pun la gură. Isus bĕnd oţetul ḑise : „tot s'a isprăvit" şi lăsănd sĕ caḑă capul, îşĭ dete spiritul. Tibere era în Caprea Isus pe cruce.

Publicarea Evangeliilor începu din ḑioa de *Pantecota* a aceluĭ an ; biserica din Ierusalim luă nascere. Şapte diaconĭ Stefan, Philip, Prohor, Nicunar, Timon, Parmenas fuseră aleşĭ. Săntul Stefan fuse cel d'ânteiŭ martir, móre ucis cu petre, afară din pórta Ierusalimuluĭ. Cea d'ânteiŭ eresie se declară prin Simon fermecătorul şi fuse urmată de eresia luĭ Apoloniu din Thiana. Saul, din

persecutor ce era, sĕ facu apostol al gentililor sub marele nume de Pavel. Pilat trimise la Roma actele procesuluĭ fiuluĭ Mariĭ. Tibere propuse Senatuluĭ de a pune pe Isus Christ în numĕrul ḑeilor (Emil. Cais. Cron. an. Dom. 38) Numĕrul discipolilor Evangeliĭ cresce cu repejune. Şépte bisericĭ din Asia mică se fondară. În Antiohia discipoliĭ Evangeliĭ primesc pentru ăntêia óră numele de chrestinĭ. Petru închis în Ierusalim de Herod Agripa, scăpa prin minune. Acest principe de un fel noŭ aĭ căruĭ următorĭ eraŭ chemaţĭ sĕ se urce pe tronul Cesarilor, intră în Roma, cu bastonul de păstor în mănă în al doilea an al domniĭ luĭ Claudiŭ. Apostoliĭ înainte de a se despărţi spre a propaga misia, compuseră în Ierusalim *Symbolul credinţiĭ.* Acésta chartă a crestinilor ce trebuie se fie într'o ḑi legea lumiĭ, nu fuse scrisă. Isus nu scrise nimic; şépte din apostoliĭ seĭ n'aŭ lăsat de căt scrierile lor; sunt alţiĭ despre care nu li se scie nicĭ numele, şi doctrina acestor necunoscuţĭ aŭ oservit globul; Ion învaţă în Asia mică, şi aduse cu el pe Maria. Nu se scie nimic precis de educaţia ce Maria dase luĭ Isus, nimic despre caracterul

luì; dar ea esersa o mare priveghiere asupra luĭ, precum se înţelege când ea duce la templu pe fiu seŭ de 12 anĭ.

Ea apăru în viaţa publică a luĭ Isus cu ocasia nunţiĭ de la Cana, apoĭ pe lângă Capharnaum când ea voiesce să mérgă a 'l însoci cu fraţiĭ seĭ. Când Isus muri şi se urcă în cer, Maria locui 11 anĭ în casa luĭ Ión ş'a murit la vârsta de 59 de anĭ, când s'ar fi urcat la cer. Pe la finele seculuì IV-lea se rădică printre chrestinĭ secte care esageră, saŭ tăgăduiesc închinarea către Maria. În Arabia i se rădică cultul Cibeliĭ, de către nisce chreştinĭ, veniţĭ din Thracia şi Scythia. Cultul consista în rugăciunĭ, în procesiĭ, şi sacrifice, în care iĭ oferea prescurĭ (collyris). Se creară două tabere, celeĭ ântâiŭ dară nume de antidicomarianites saŭ adversarı aĭ Marii. În secolul V Maria căstigă în veneraţiune când biserica, în contra opiniunii luĭ Nestorius ce nu voia să vadă în ea de cât pe muma luĭ Christ, iĭ da numele de muma luĭ Dumneḑeŭ. Pascasius respăndi maĭ tărḑiŭ opinia facereĭ sale minunate; d'atuncĭ Maria fuse pusă în capul săntelor. Săntul Cyril din Alexandria şi Proclus Episcopul

Cisicii contribuiră mai mult la așeḑarea cultului Marii. Philip merse în Asia mare, Andreĭ la Scythi, Tomas la Parți și până la Indiĭ unde Bartolomeu duse Evangelia luĭ Matheĭ, scrisă înainte de cele alte Evangeliĭ. Simon propagă în Persia, Matias în Etiopia; Pavel în Grecia. Marcu, discipolul luĭ Petru, redigiă Evangelia sa la Roma, și Petru trimise misionarĭ în Sicilia, în Italia, în Galia și pe țĕrmiĭ Africiĭ. Săntul Pavel merse la Ephese când Claudiŭ muri, și el propaga chiar în Provanța și în Spania. Ceĭ dintĕiŭ chrestinĭ în Roma fuseră Stachys, Appeles, Epenotus, Maria, Andronic, Junia, Ampliat, Urban. Pavel salută încă pe credincioșiĭ din casa luĭ Aristobul și a luĭ Narcise, vestitul favorit al luĭ Claudiu. Lumea chrestină începu din casa unuĭ liberat. Sub Neron chrestiniĭ sunt acusațĭ că aŭ dat foc cetățiĭ. Se făcu persecuție contra lor pe care iĭ confundaŭ cu Ebreiĭ, iĭ restigniră, iĭ îmbrăcară în pieĭ de hére și iĭ deteră se-ĭ sfășie căniĭ, în vestminte unse cărora le daŭ foc sĕ arḑă. Pavel, acusat înaintea luĭ Felix și Festus, veni la Roma unde propagă Evangelia cu Petru. Herisia *Nicolai-*

ţilor ce luase numele luĭ Nicola, unul din ceĭ ăntĕiŭ şépte diaconĭ. Săntul Iacov, Episcop al bisericiĭ Ebree, suferise martirul. Resboiul Indii începuse sub Sextus Galus şi chrestiniĭ se retrăseseră în Ierusalim. Apoloniŭ de Thyane debarcat în capitala lumiĭ, ca sĕ vadă, dicea el, *ce animal este tyranul*, făcu se fie gonit cu ceĭ alţĭ filosophĭ. Petru şi Pavel închişĭ în închisórea Mamertină la pólele capitoluluĭ, sunt daţĭ morţiĭ. Pavel are capul tăiat ca cetăţean roman, lăngă apele Salviane, într'un loc astădĭ deşert unde se vĕd trei fontănĭ, lăngă biserica săntul Pavel. Petru, ca ebreŭ şi de condiţie de jos, fuse restignit cu capul în jos pe muntele Ianicula şi îngropat pe lungul drumuluĭ Aureliu lăngă templul Apolon, unde se ridică palatul Vaticanuluĭ şi biserica *Săntul Petru* care luptă prin mărire cu cele maĭ măreţĭ monumente antice.

La mórtea luĭ Neron, Galba, Othon şi Valeriŭ trecură iute. Imperiul atacat de viciurĭ şi de barbarĭ, nu se reposă de căt sub Vespasian. Se aplică luĭ Vespasian şi Titus profeţiile ce vestiaŭ conqueranţĭ veniţĭ din India. Mesia trebuia sĕ fie un principe de pace. Ves-

pasian făcu de se clădiră la Roma şi se consacre la pacea eternă un templu care vĕḑu tot d'auna resbelul. Ierarhia bisericiĭ se fonda cu căt crescea numĕrul închinătorilor. St. Clemente scrise corintienilor chemăndu'ĭ la înfrăţire. El spune că Săntul Petru bătut cu nuele şi cu petre, de şépte orĭ fuse pus în lanţurĭ. Christianismul căstigă sub Vespasian şi Titus, prin consumaţia unor oracolĭ scrişĭ în cărţile sànte. Ierusalimul peri. Resbelul Indiĭ începuse sub Neron. În anul 66 începu risipireă Ebreilor.

Sub Traian chrestiniĭ suferiră, nu ca crestinĭ; dar ca unii care făcuseră parte din societăţĭ secrete. Heresiile se înmulţiră din tóte părţile. Saturnin, Basilide, Carpocrus, Gnosticiĭ păruseră. Acestia îndemnaŭ pe popóre contra chrestinilor. Poporul acusa pe chrestinĭ că prind copiĭ şi-ĭ sacrific, ca să-ĭ bea săngele şi a-le mănca carnea; ceea ce sĕ impută astăḑĭ de poporul nostru ebreilor, de aicĭ a remas neapărat acéstă manieră de a acuza, şi unde era contra chrestinilor, astăḑĭ este contra ebreilor, acésta sĕ ne încredinţeze maĭ bine că este o fabulă.

Philosophiĭ atacaŭ chrestinismul şi judaismul, ḑicênd că cel d'ăntêiŭ purcede din cel din urmă. Credincioşiĭ se pun se scrie în apărarea christianismuluĭ. Quadrat, Episcop din Athena presintă apologia sa la împĕratul Adrian. Alt athenian publică altă apologie. Justin, philosoph chrestin, presintă împĕratuluĭ o apărare a christianismuluĭ, la Senat şi la popolul Roman. Chrestinii atacă cultul idolilor. Magis raţiĭ şi popolul eraŭ contra crestinilor. În Galia popórele se revoltă în favórea christianismuluĭ. *Legea fulgerătóre* era compusă în parte de discipoliĭ noi religiĭ. Episcopul Meliton de la Sardis scria luĭ Marc Aurel în favorul chrestinilor. Regele Britanilor, care papii Eleuterie misionarĭ, acestia duc credinţa în ţerile britanice. Marc Aurel scrise la comunităţile poporane din Asia mică, adunate în tabăre, o carte de tolerinţă. El ḑicea: „când un chrestin va fi atacat ca chrestin, acusatul sĕ fie liber şi acquitat." Marimiţiĭ, Montanistiĭ, Marcasieniĭ aruncară o noă confusie în credinţă.

Cu Marcu Aurel se termină era de fericire a Romanilor sub Cesarĭ, şi începură timpi în-

spăimĕntătorĭ de unde nu se maĭ putea eşi de căt prin transformarea Statuluĭ. Sub Comod, Pertinax, Iulianus, etc. începu a strĕluci eloquinţa a celor d'ântĕiŭ părinţĭ aĭ bisericiĭ, printre grecĭ St. Clemente din Alexandria; printre latinĭ Tertulien şi St. Irinĕŭ se declară contra heresiilor. Pantenus din Alexandria propagă credinţa chrestină la naţiile orientale, merse în Indiĭ. Chrestinii se aliaŭ cu păgăniĭ în familiĭ, păgănii ceĭ rĕĭ luaŭ sóce pe chrestine. Sub Comod chrestiniĭ se înmulţiseră în Roma, maĭ ales între familiĭ marĭ şi avute. Împĕratul Sever încredinţă educaţia fiuluĭ seŭ la un chrestin Proculus. Tertulien scrise eloquenta apologie unde ḑicea: „Noĭ suntem de erĭ, şi umplem cetăţile vóstre, coloniile vóstre, armata, palatul, senatul, forum, nu vĕ maĭ lăsăm de căt templurile vóstre.“ Origen apăru; fiu al unuĭ părinte martyr deschise în Alexandria scóla de philosophie chrestină. Mamea, muma luĭ Alexandru Sever voi sĕ-l vaḑă. Sciinţa strĕlucea în înaltele inteliginţĭ chrestine. Theodor şi Gregore din Pont apăreaŭ. African scria istoria universala. Istoria începe a se trata într'un chip încă necunoscut până aicĭ. Tot

se mişca între barbarĭ; călcaŭ hotarele, veneaŭ ca învingătorĭ saŭ învinşi arestaţĭ. Chrestiniĭ se adăogaŭ în numĕr. Dacin vĕḑu cea d'ăntêiŭ invasie de barbarĭ în Statul imperiuluĭ, el se armă contra chrestinilor; dar nu putu lupta cu chrestiniĭ şi cu barbariĭ d'odată care eraŭ destinaţĭ a lua imperiul. Intre chrestinĭ nu încetară certele şi heresiile purcese din ambiţiune. Ele ţinură mult, în Galia se clădiseră bisericĭ. Barbariĭ intră în imperiŭ, şi cată misionarĭ. Trimişiĭ bunătăţiĭ luĭ Dumneḑeŭ merg înaintea trimişilor mănieĭ luĭ Dumneḑeŭ sĕ-ĭ desarmară. Numaĭ în armată romană christianismul nu progresa. Manis veni cu doctrina da două principii. Plotin şi Pasphia se fac animicĭ aĭ luĭ Christ. În momentul de a triumpha christianismul trebuia sĕ încerce o persecuţie generală. Împins de Gallerius ce împingea mumăsa, Diocletian adună consiliul de magistraţĭ şi ostaşĭ, care consiliŭ hotăresce să urmeze pe enimiciĭ cultuluĭ ḑeilor. Dupe ce se consultă Apolon de la Milot, şi acesta respunse că drepţiĭ respandiţĭ pe pămênt îl oprea de a spune adevĕrul; dupe ce Pythonisa se plănse că era mută, auspicele declară că

dreptiĭ de care vorbise Apolon eraŭ chrestiniĭ; decĭ persecuţia fuse hotărîtă. Se fixă epoca la sĕrbătorile Terminale, fineluĭ anuluĭ roman, şi care trebuia sĕ puie un capăt religieĭ luĭ Christ. Atacul începu prin dărămarea biserici din Nicomedia. Valeria, fiica împĕratuluĭ şi Prisca femeia luĭ Domiţian, eraŭ acusate de sentimente pentru Christ. Fuseră silite a sacrifica. Uciderea începu teribilă, în tóte părţile. Arnol şi Laetanu apără christianismul. Constantiŭ guverna Galia, Spania şi Britania. El era bun pentru chrestinĭ, el avea renumele cel maĭ demn: Principele sărac. Avu cu Elena, fata unuĭ birtaş, femeia sa, saŭ ţiitórea sa, *pe Constantin cel mare* şi cu Theodora, fiica femeiĭ luĭ Maximian Ercule treĭ fiice şi treĭ băeţĭ. Îl siliră sĕ se desparţă de Elena, ca una ce era de nascere maĭ prejos de căt el. Constantin avea atuncĭ 18 anĭ, tarît în umilinţa maĭcăseĭ, el fuse lipit pe lăngă Diocletian şi se luptă în Persia şi în Egypt. Galerius gelos de Constantin, care se bucura de amorul soldaţilor, voi sĕ-'l omóre, dar Constantin scăpă şi se duse la tatăl sĕŭ când acesta învingător, se îmbarca pentru Britania. Constantin murind la York, legiunele

proclamă împărat pe Constantin în numele virtuţilor părintescĭ.

Sése împăraţĭ domniră atuncĭ de-odată : Constantin, Maxenţie, Maximian orient, Licinius, Maxim şi Galerius. Macsans, apăsător al Africeĭ şi Italiĭ, voiesce se ia Galia. Constantin prevede lucrul. Macsans restabilise pretorianiĭ, armata luĭ se compunea de 170,000 fantasinĭ. Constantin îl atacă cu 40,000 de soldaţĭ bătrânĭ, trece Alpiĭ Catimĭ pe una din aceste căĭ ce nu esistaŭ în timpul luĭ Anibal. Ia Juza, sparge un corp de cavalerie, la Turin, altul la Brescia. Verona capitulă. Constantin merge la Roma şi căstigă batalia în care Maxencian perde imperiul şi viaţa. Două culte şi două lumĭ se întêlnesc la podul Milvius, două religiĭ cu armele în mână, pe malul Tibruluĭ la vederea capitoluluĭ. Cu Constantin se formă biserica. Atuncĭ luă nascere acea monarhie religiósă care, tindênd a se pune sub un singur cap, avu legile eĭ, sobórele eĭ, ecumenice şi provinciale, ierarhia sa, demnităţile, cele două divisiĭ ale cleruluĭ regulat şi secular, proprietăţile sale, cărmuite în puterea unuĭ drept deosebit de dreptul co-

mun. Clerul fuse ridicat la cele maï înalte trepte şi religia chrestină începu a se esersa de faţă. Christianismul avu sĕ sufere persecuţiile păgânismuluï; christianismul proscrie la rêndul seŭ. Păgânii şi chrestinii nu maï ţinură la cul-tul lor cu furie, numaï alergară la martyr. Pentru ce? Pentru că politheismul era tot d'o-dată ideia falşă şi ideia căḑută, căḑênd sub ideia adevĕrată şi întinerită a unităţiï unuï Dumneḑeŭ. Vechia societate nu găsi sĕ se a-pere energia ci găsi nuoua societate, ca sĕ atace. Popolul se arméză pentru adevĕrurĭ şi rătăcirĭ ale spirituluï pur. Constantin se ocupă de heresiĭ. Pentru ântĕia óră de la Moïse, emancipator al omuluï în mijlocul naţi lor sclave de nesciinţă şi de putere, se recunósce manifestarea divină din Sinaia. Soborul din Nicheia proclamă înaltul adevĕr al lumiĭ; esistinţa şi unirea luï Dumneḑeŭ. Fabulele preoţilor care ascunseseră principul tráind, misterele în care philosophii îl acoperiseră, periră; vĕlul sanctuaruluï fuse deşirat, cu crucea luï Christ. O-mul vĕḑu pe Dumneḑeŭ faţă în faţă. Soborul de la Nicea proclamă unitatea luï Dumneḑeŭ, şi hotărasce ceia ce era probabil în doctrinele

luĭ Platon. Constantin, făcu un discurs în limba latină a părinților, declară și aprobă ceia ce Platon admite, un ăntĕiŭ ḑeŭ suprem, isvor unuĭ al doilea care este Christ; două esențe deopotrivă în perfecție; dar una avĕnd viața de la ceĭ altă și cea de a doua esecutând ordinele celiĭ d'ăntĕiŭ. Cele două esențiĭ sunt una, si acéstă rațiune fiind Dumneḑeŭ și fiiul luĭ Dumneḑeŭ. Aicĭ eraŭ heroĭ și martyrĭ. Vin în Sobor, docte geniurĭ, și ómenĭ maĭ învĕțațĭ de căt ignorința inimiĭ și simplicitatea virtuțiĭ; Spiridon episcop de la Trimidon, păscea turmele și avea darul de a face minunĭ (Ruf. lib. I, cap. 5.)

Iacov, episcop de Nisiba, trăind pe vêrful munților, în pesceră iarna, mâncănd ierburi sĕlbatice, cu vestmênt de pele de capră, preḑicea viitorul. Printre 318 episcopĭ și alțĭ preoțĭ și diaconĭ, se vedeaŭ veteraniĭ ciontițĭ din cea din urmă persecuție. Paphuncie din Thebuida de sus, cu ochiul drept crăpat, cu călcăiul stăng tăiat; Pavel din Nev Cesaréa cu două mănĭ arse; Leontin din Cesarea, Thomas din Cysica; Marin din Treada; Euticus din Smyrna, ascundeaŭ ranele fără a re-

clama gloria. (Ce de recompense şi pensiĭ ar fi cerut aĭ noştriĭ la cameră,) Toţĭ aceştĭ soldaţı dintr'o armată nemărginită nu se vědu-seră, se luptaseră fără a se cunósce, sub tóte puncturile ceruluĭ pentru aceiaşĭ credinţă.

Christianismul, considerat în esenţa sa şi în mijlocul de redemţiune prin care, cu condiţia căinţeĭ adevěrate şi uneĭ rupturĭ complecte cu viaţa de păcate dinainte, precum şi prin intercesia a Omuluĭ Dumnedeŭ ce îşĭ asemănă prin credinţa săntuluĭ spirit, amorul sănt al luĭ Dumnedeŭ, ca părinte al tutulor, este realisat printr'o transfigurare ce urmézā. Ceia ce făcea esenţa Christianismuluĭ este că se punea prin oposiţie la orĭ ce altă religie a inteliginţiĭ, în revelare nemijlocită de Dumnedeŭ; era ca presinta tot ce era divin în păgănism şi judaism, ca viaţa inpersonală a fiuluĭ luĭ Dumnedeŭ, înainte de a intra în Isus din Nazaret; precum şi orĭ ce speranţă într'o epocă de redampţie ca o speranţă şi credinţă în Isus. Christ se făcea sufletul omuluĭ noŭ, trebuia asemenea, ca să mulţuméscă consciinţa chrestinuluĭ, a poseda tótă puterea pe pămênt

și în cer, a fi creatorul tutulor lucrurilor, a tot ce este realitate în cer și pe pămênt.

Christianismul maĭ avu lupte a sprijini în sînul sĕŭ, *philosophia luĭ Platon*, *Cnosticismul*, veni a se pune în împaciuitor pe la mijlocul seculuĭ 6-lea. Catolicismuluĭ ale căriĭ arme sciințifice eraŭ scólele din Alexandria, Antiohia și Roma. Ele turburau maĭ multe cestiunĭ religióse. În 1057 se escomunicară una pe alta metropolile, și constituiră două bisericĭ catholice, fie-care dicênduse ortodoxă, biserica catholică-grécă, biserica catholică-latină.

Ideile divine ale luĭ Platon, trecute în Evangeliĭ, apoĭ în legile sinoadelor, aduseră în lume cultul unitățiĭ luĭ Dumnedeŭ, și în realitatea umană, dară suveranitatea societăților omenescĭ. Era uciderea despotismuluĭ, era frățietatea între ómenĭ, între națiunĭ, între tot ce avea rațiunea, ce forma specia cea maĭ superióră a facereĭ. Cristianismuluĭ suntem datorĭ libertatea și egalitatatea.

FASA BUNĂ A RELIGII.

Când credinţele religióse nu se desbinaseră; când domnii streinĭ nu împunseră voinţa lor şi a stăpânilor lor de afară în curs maĭ bine de un secol; patria română era tare, era puternică, era gloriósă. Românii luptaŭ cu armele în mână tarĭ de credinţele lor în Dumneḑeŭ, în nemurirea sufletelor, în recompense şi pedepse în viitor, în eternitate, luptară contra Ungurii, Turciĭ, Tătarilor, Polonilor, totd'auna cu triumph pentru apărarea religiĭ, care ascundea în sînul sĕŭ patria şi libertatea; biserica era în capul luptelor şi crucea mergea înainte urmată de credinţele Românilor. Christ mort pentru dreptate, pentru libertate, pentru

fraternitate, era modelul fie-căruia heroŭ chemat a muri ca Christ pentru patrie, pentru dreptate, pentru adevĕr. Treĭ secolĭ domni acéstă credinţă puternică pe inimile Românilor, treĭ secolĭ eĭ apărară patria, cu triumf, totd'auna învingătorĭ. Muma născea fii seĭ în ideile morale şi religióse, spre a 'şĭ face datoriile către Dumnedeŭ, către societate, către familie, cu mijlócele ce le ţinea de la Dumnedeŭ; fiicele spre a iubi pe Dumnedeŭ, patria, familia, bine-facerile şi virtutea. Ast-fel femeia lua parte la tóte datoriile socilor şi făcéŭ din acele datoriĭ causa lor. Ca veteraniĭ christianismuluĭ în dioa de triumf, România presintă treĭ secolĭ veteraniĭ seĭ ce luptaseră pentru religie şi pentru patrie. Acestĭ bătrânĭ murind adoptaŭ biserica, îĭ lăsaŭ o parte din averile lor, în ideia de bine-facerĭ în interesul societăţii. Acest sacrificiŭ servă astădĭ a ţine Statul român pe marginile ruiniĭ sale.

Legile bisericiĭ treceaŭ în datine, datinile eraŭ simple şi morale.

In timpiĭ domnilor phanarioţi biserica vine în luptă, precum venise scóla care profesa în Roma doctrinele luĭ Constantin cel mare. Nu

era vorba de religie între domnĭ şi românĭ. Era că grecii voiaŭ să desromânéscă ţéră ca să pótă s'o robéscă. Eĭ află biserica aliată cu Statul. Încércă a corupe pe capiĭ bisericiĭ. Orĭ ce naţie are cursul şi sfatul sĕŭ. Biserica aliata cu tronul, se găsiră ómeni servilĭ care plecară fruntea ca sĕ nu piardă beneficele materiale de care se putéŭ bucura.

Alţiĭ rămân nestrĕmutaţĭ. Uniĭ se duc în esilul munţilor, alţiĭ mor înveninaţĭ, dar din sângele lor nasc următori demnĭ. Maĭ mulţĭ mitropoliţĭ şi episcopĭ revoltă poporul contra tyranieĭ domnilor şi serbilor lor care sugeaŭ sângele ţĕriĭ. Mulţĭ din eĭ în toţĭ timpiĭ, precum istoria spune, preferiră sĕ móră de cât sĕ trădeze biserica care era patria.

În acest timp de luptă intre bine şi rĕŭ, între românism şi streinism, între tyranie şi libertate, între corupţie şi virtute, tot se corupe. Întĕiu biserica. Ea nu putu rĕmânea nelovită de spiritul de servilism, de egoism ce streinul vîrî în sângele românilor ca un venin mysterios. O societate părăsită de religie, părăsesce religia. Veni un moment când

biserica nu maĭ putu trăi cu poporul, fără sprijinul guvernuluĭ. Symtomă amară; acésta denota că biserica nu maĭ era sprijinită de popor, că poporul se degrada.

Atuncĭ ar fi perit biserica română daca nu avea averĭ cu care să lupte contra lăcomieĭ de afară şi din untru. Aceste averĭ o scăpă, şi scapă patria. Românii nu se maĭ bătură sĕ apere ţéra, căcĭ pe tronurile lor eraŭ inamiciĭ lor; căcĭ certele murmură în tótă ţéra, căcĭ prada este amară, omul se ascunde în pădure cu hiarele şi acolo mănâncă iérba sĕlbatecă. Durerea cărniĭ şi a sufletuluĭ se unesc, şi fac de se nasc gemete, apoĭ recnete. Dumneḑeŭ este chemat în ajutor. Biserica încuragiată, rădică fruntea. Armatele risipite se adun, armele îngropate se desgrop. Este durerea ce dă mişcarea corpuluĭ şi religia sufletuluĭ. Ţéra se arméză. Luptele urmă. Româniĭ sunt liberĭ din durerea lor. Se nasce un om, un Theodor; naţia, biserica, evenimentele îl ridic, îl arunc în sus. Trădarea şi slăbirea credinţelor îl ucig. Dar nu este sacrificiŭ ce face o naţiune care sĕ nu producă un bine pentru interesele ge-

nerale. Românii avură Domnî români şi maĭ multă libertate.

Când însă aceste credinţĭ slăbiră prin corupţia capilor bisericiĭ, prin degradarea sentimentelor popórelor, românii nu maĭ putură apăra patria. Eĭ părăsind pe Dumnedeŭ, fuseră părăsiţĭ la tyraniĭ streinĭ.

A doua fasă a bisericiĭ este durerósă, îĭ trebue puţinĭ anĭ sĕ sĭ tăgăduiască împărtăşirea eĭ la destinele societăţiĭ. Naţia despoiată de credinţele religióse nu va întârdia sĕ vadă datinile şi legile sale depravate; principiĭ ce decurg din mariĭ principii aĭ religiĭ, pot sĕ dispară şi sĕ se înlocuéscă cu doctrinele fatalităţiĭ; atuncĭ omul se cobóră la starea de vită. Omu şi societate nu mai aŭ scop. Fiinţa devine un resultat al întĕmplăriĭ. Drepturile per perind datoriile.

Nepăsarea religieĭ nu vine din streinism şi alte culte. Mosaismul, catholicismul, protestantismul nu aŭ putut strica în nimic religieĭ nóstră. Nepăsarea de religie are causa în biserică şi în datinile ce se stric. Streiniĭ ne-aŭ putut strica în partea naţională, a ne desromâni. Romaniĭ nu trăiesc în ţerĭ streine, a-

céstă este o cestie de timp, de loc, de îndestulârea ce găsesc în sînul ţĕriĭ. Ţĕraniĭ, elementul cel apĕsat în timpiĭ vechĭ; trecură Dunărea ca sĕ scape de apăsărĭ şi acolo populară ripa cea dréptă : dar se privesc tot în patria lor. Diferinţa cultelor slăbesc puterile unuĭ stat atuncĭ când se nasce un resbel de religie. La noĭ nu sunt, şi nicĭ nu vor fi. Ele aŭ trecut cu barbarismul. Este libertate de religie ca de cugetare, acéstă libertate nu face reŭ la românĭ. Propagăndule nu fac proseliţĭ, ca în Grecia, Syria, Palestina şi Egypt. Românii nu 'şĭ schimbă cultul. Sub raportul social şi politic, trebuie sĕ veghem în faţă cu streinismul. Cestiunea averilor, nu este pentru ţéră o cestiune religiósă, ci o cestiune de invasie.

Sĕ cercetăm a doua fasă a religieĭ, cea rea, cària suntem datorĭ nepăsarea.

Vĕḑurăm Domniĭ înconjuraţĭ de veneticĭ hrăpitorĭ, ce sugéŭ cea din urmă picătură de sănge a sufletuluĭ, amenintaŭ d'a stinge viaţa şi naţionalitatea acestuĭ popor ce căta a'l degrada în vită; vĕḑurăm în nisce triste epoce, clerul ne maĭ refusând tyranilor mĕsurile lor blestemate, nicĭ învĕţănd poporul sĕ scie că

dreptatea purcede de la Dumneḑèŭ şi dreptatea se tăgăduiesce de guverne; că morala, libertatea, suveranitatea poporuluĭ purced de la Dumneḑeŭ, şi libertatea, suveranitatea poporuluĭ se tăgăduiesc de guvernele lor.

În acele epoce de necredinţă, de decadinţă a religiuneĭ, rolul bisericiĭ scade. Societatea nu maĭ alergă la religie să céră protecţie şi consolaţie. Tyraniĭ singurĭ esploatéză acéstă credinţă, în folosul lor, în uciderea naţiuneĭ.

Clerul se corupe. Christianismul, spiritul libertăţiĭ, frăţieĭ, admisese robĭ prin abus. Capiĭ bisericiĭ se fac tarĭ prin averile lăsate cu condiţiĭ de bine-facerĭ la biserică. Eĭ înturna acele bine-facerĭ de la destinaţia lor la persóna lor. De aicĭ nasce căderea religieĭ. Cea d'ăntêiŭ condiţie a religieĭ este modestia. Doĭ-spreḑece apostolĭ cu toiagul în mănă, cu vestminte de pieĭ de capră, cu piciórele nude, plécă în tótă lumea să împlinéscă misiunea lor. Sacrificiul, devotamentul, iată ce îĭ face sĕ triumphe, sĕ fie marĭ, iubiţĭ, respectaţĭ. Eĭ nu ţin nicĭ la viaţa lor. O biserică se face ipocrită şi materialistă prin preoţiĭ eĭ. Acestĭ preoţĭ despreţuiţĭ de partea societăţiĭ încă morală,

încă spirituală, se restrâng pe lăngă tyranii societăţii. Eĭ aduc tyranilor putere, fac sĕ dea doctrinelor împotrivitóre atribute divine, prestigiul voinţiĭ divine. Suveranitatea naţiuneĭ purcedănd de la Dumneḑeŭ la naţiune, o daŭ unuĭ om, unuĭ tyran. Legile divine sunt călcate, doctrinele chrestine despreţuite. Scăndura de scăpare devine mijlocul de înecare. Biserica se schimbă în poliţie guvernamentală.

Femeia e coruptă de preoţĭ. Supunerea órbă către tyranĭ este schimbată în religie. Imoralitatea este resultatul atribuţiunilor acestor preoţi aĭ templuluĭ luĭ Ariman. Muma devine uneltă de demoralisare în măna lor asupra ficelor şi fiilor eĭ. Aurul lor aruncă viciul pe patul nupţial. Sub masca secretelor religióse se ascund infamele traficurĭ. Confesia se face politică. Poliţiile mirene ale tyranilor, sciŭ secretele naţiuniĭ prin spionagiul confesorilor. Sunt ţĕrĭ unde biserica devine inquisiţie, tortură, persecută şi tot i se iartă pe căt ea sprijină tyraniĭ popórelor.

Societatea retrăgênd atuncĭ sympethiile sale clericiĭ sunt nevoiţĭ a se confunda în tyranĭ.

De aicĭ alianţa bisericiĭ cu tyraniĭ. Îĭ trebuie prin impunere o înrîurire ce a perdut'o prin prestigiul credinţelor. Biserica nu maĭ este religia. Crimele apăsătorilor se învelesc în religiune. Biserica găsesce cuvinte a le sprijini chiar în esplicaţia doctrinelor divine.

Teocraţia domnesce singură un timp. Când abusă, este resturnată. Atuncĭ guvernul vine de alianţă; dar ea perde caracterul eĭ, în amândouĕ formele care îşĭ dă : sunt locurĭ şi timpurĭ unde s'a despărţit de interesele societăţiĭ, şi a făcut din causa principiilor sale o causă favorabilă tyranilor şi inamică societăţilor apĕsate.

Acéstă epocă ce o descrim nu este epoca de astădĭ. Clerul nostru nu este atât de cădut cel puţin în mare parte. În clerul nostru este sentiment, nu este cunoscinţă. Simplitatea tăgăduindu'ĭ mijlócele de a se urca în cestiunea esercitiuluĭ misiuneĭ sale, şi supuindu'l la o voinţă streină, îl opresce însă de a abusa de inteliginţa şi de cunoscinţele pe care nu le are. Dar cunoscinţele sunt necesare, esistă cu morala, prin ele se póte împlini misiunea spiritualisăriĭ. Unde nu este inteliginţă, nu se

póte spiritualisa. Clerul român nu a devenit nicĭ odată nisce instumente de inquisițiune. N'a abusat de misiunea luĭ sântă, de cât în rare escepțiunĭ și atuncĭ cunoscințele lipséŭ cu totul în biserica nóstră. Seminarele menite spre a forma preoțĭ instruițĭ, formézâ copistĭ pe la sub-prefecțĭ. Nimic de religie în scólele religióse. Pentru că se fac preoțĭ, se fac capĭ aĭ religieĭ ómenĭ fără aptitudine. Scólele bisericii nóstre n'aŭ produs nicĭ un theolog, nicĭ un philosoph. Ceĭ care servă în altare, sciŭ óre daca aŭ uă altă misiune de cât a ruga? daca nu aŭ o misiune philosophică? Capiĭ clerului nostru sciŭ că basele religiuniĭ nóstre sunt doctrinele luĭ Christ de unitate, de libertate, de frățietate și de dreptate? Sciŭ 'a se pune maĭ presus de aceste trebuințe, de acel lus, care degradă sufletul cu omul, robindu'l materieĭ, și făcêndu'l prada dispretuluĭ vulguluĭ? Am vĕḑut biserica română trecută sub puterea absolută a guvernelor atăt prin legĭ la care clerul luase parte cät și prin violarea acelor legĭ. S'a vĕḑut clerul participând chiar cu frenesie la violarea libertățiĭ alegerilor, fără cunosciința trădăriĭ datorii-

lor sale către Dumnedeŭ, către legea supremă religiunea, care consacră libertatea şi tăgăduiesce tyrania. Aceste scim că s'aŭ vědut în epocele de theocraţie, când acéstă theocraţie era la perire şi lupta numaĭ pentru putere şi nicĭ de cum pentru misiunea sa. Acea theocraţie avea sě piardă puterea în fanatismul eĭ. Credea că societatea omenéscă, ne maĭ fiind guvernată de principiĭ luĭ Christ, va peri. Clerul nostru nu are puterea aceia ca sě dispute astădĭ naţiuniĭ singură suverană. El vine ca ființă contingentă sě apere dreptul Sataniĭ contra luĭ Dumnedeŭ. Acéstă eróre vine din ignorinţă, vine din trebuinţele vieţiĭ materiale, la care tyraniĭ aŭ isbutit sě robéscă preoţiĭ luĭ Christ liberĭ şi protectorĭ aĭ popórelor.

Nepăsarea poporuluĭ pentru religie a născut din maĭ multe isvóre. Clerul, naţia, guvernul sunt ceĭ treĭ marĭ agenţĭ care au lucrat prin scinţă saŭ nestiinţă, la nascerea nepăsărăriĭ. Antêiul isvor este aservirea religieĭ şi trecerea eĭ intr'un mijloc ce ar putea servi tyraniĭ în contra societăţiĭ, tyraniile apăsătorilor societăţiĭ aŭ putut sě atragă clerul pe tărîmul servilităţiĭ cum şi lăcomia materialistă pe care

christianismul a combătut tot-d'auna ca pe cel maĭ mare inamic al cultuluĭ luĭ Christ. Dar este adevĕr că clerul a perdut independinţa tradiţională a carateruluĭ sĕŭ prin care făcea a se teme, a se respecta, a se iubi. Unde a maĭ născut un Mitropolit ca aceĭ care apăraŭ când eraŭ chemaţĭ a se esprima, drepturile poporuluĭ, pe cel nevinovat şi îngenuchiat, prin prestigiul caracteruluĭ divin? În Cameră, în Senat, de ḑece anĭ vĕḑut-am o voce a bisericiĭ sĕ apere legile, drepturile patrieĭ, sĕ rĕsbune insultele aduse de tyranĭ moraleĭ publice? Eĭ tot-d'auna a fost cu tóte guvernele, tot-d'auna aliaţĭ la tóte abusurile guvernelor. Capiĭ Eparhiilor, siliţĭ de apăsătorĭ, ordonaŭ protoierilor să ajute poliţia a viola drepturile naţiuneĭ în alegerĭ. De aicĭ născu nepăsarea despre religie. Nu o spunem ca să defăimăm naţiunea, nicĭ religia părinţilor nostri, nicĭ chiar aceste guverne ce cu systemul abusuluĭ nasc şi se impun naţiuneĭ în numele camarililor şi favoriţilor fără principiĭ şi fără morală; spunem unde este causa unuĭ reŭ veḑut, positiv, adevĕrat, ale căruĭ urmărĭ sunt funeste pentru păstrarea eĭ şi desvoltarea eĭ. Şi le ḑicem la

toţĭ să se găndéscă, să mediteze, căcĭ pĕre religia şi cu ea pere naţia, pere dreptatea, pere morala.

Nepăsarea de religie este o grăvă simtomă; biserica nu numaĭ a încetat de a fi un consiliator moral lăngă guvernul mirean cu care face parte, dar încă a devenit prin uniĭ din capiĭ seĭ un instrument politic de uciderea religiĭ, de uciderea naţieĭ, de uciderea dreptăţiĭ. În eserciţiul de tyranie şi de anulare a dreptuluĭ suveranităţiĭ poporuluĭ şi sugrumarea libertăţilor patrieĭ la alegerĭ, este tristă conduita capuluĭ primar al bisericiĭ. Vĕḑênd cine-va rola tristă ce se destină preoţilor luĭ Isus Christos, căţĭ-va din instrumentele bisericiĭ ce desarmară cultul cu purtarea lor la ordinele poliţiĭ şi prefecţilor, slăbiciunea şi complesinţa capuluĭ primar al bisericiĭ pentru acestĭ renegaţĭ de la biserică; consimpţirea sa pentru resplătirĭ date acestor aginţĭ cynicĭ ar fi creḑut că Mitropolitul era capul uneĭ de acele eresiĭ care în secoliĭ ce urmară cristianismul, se uneaŭ cu idololatriĭ spre a dărăma biserica luĭ Christ, cu enimici principilor luĭ Christ de frăţie, de libertate, de egalitate, spre a reveni

la timpiĭ de tyranie, când lumea fusese proprietatea unuĭ om şi când fiinţa şi atribuţiile luĭ Dumneḑeŭ eraŭ tăgăduite.

Nepăsare de religie? dar în timpiĭ când Românii eraŭ tarĭ, eraŭ respectaţĭ afară, eraŭ uniţĭ, şi îşĭ apăraŭ patria cu sacrifice, chiar atuncĭ când Domniĭ strĕinĭ veniră a ucide viaţa şi puterea naţieĭ, înecând ţéra cu grecĭ şi făcênd se caḑă capetele românilor celor bunĭ, încă se aflară capĭ aĭ bisericiĭ care de atâtea orĭ protestară contra tyranieĭ şi ucidereĭ naţiĭ; care uniră populaţiile prin înrîurirea lor morală, şi curăţiră ţéra de streinĭ tyranĭ, sacrificânduse eĭ însuşĭ la mórte cu fericirea cu care Christ priimise mórtea pentru fericirea umanităţiĭ. Tronul mitropoliilor era sceptrul morale care comanda conscinţele spre bine, si apăra pe cel slab de urgia celuĭ tare. De aicĭ era amóre şi respect pentru biserică. Astăḑĭ este nepăsare, nepăsarea are isvorul eĭ în slăbiciunea capilor bisericiĭ. De va maĭ ţine acéstă coborîre a bisericiĭ prin servilitate, religia va peri între românĭ şi cu dênsa va peri naţia ea însuşĭ.

Întrebăm pe Mitropolitul primar: crede că

biserica are o misie nobilă? crede că cristianismul nu este tyrania, crede că templul luĭ Christ nu este budgetul Statuluĭ? crede în fine că un păstor al biserіciĭ este un aginte al poliţiĭ fără altă misie de cât să lovescă spre a nu'şĭ perde scaunul? O Dionisiu! o fericite Grigorie! daca sufletele vóstre plană încă, dupe cum ne învĕţa religia, asupra acestuĭ glob, şi daca asfel aveţĭ aminţirea şi recunóscerea, cât de triste cată sĕ fie sufletele vóstre vĕḑênd nepăsarea naţiĭ de religie şi aservirea biseriсiĭ libere la tyranĭ! vĕḑênd biserica şi poporul fără consciinţa mareĭ sale misiĭ pe pămênt.

Suverana înţelegere dănd omuluĭ instinctul social, dăndu-ĭ trebuinţĭ şi prescriindu-ĭ datoriĭ, l'a înḑestrat cu sentimente care i le arată şi îl face sĕ le iubéscă; cuvêntul care luminăndu-ĭ consciinţa, i le face cunoscute şi cu o voinţă ca se le împlinéscă. Dar patimele, dar viciurile corup sentimentele, întunec luminele cuvêntuluĭ, rătăcind voinţa. În societăţĭ unde este vigóre, unde domnesc bunele instincte sociale, conduse de un cuvênt drept şi vêrtos, tot merge bine; dar când vine corupţia, de-

prăvăția datinelor, când patimele egoiste înécă sentimentele mărinimóse, sting făclia cuvêntuluĭ cum este astădĭ la noĭ, o nație nu maĭ are religie, și pere. Triumphul nobililor și curatelor instincte este lipit în domnia credințelor morale și religióse. Când aceste credințĭ sunt curate, ele domnesc suflete le spre a le curăți și a le înflăcăra de o săntă ardóre pentru ceea ce este bun și frumos, mare și folositor. Atuncĭ la popórele libere din vechime, amorul patriĭ, al instituțiilor eĭ, al gloriĭ eĭ, producea minunĭ. Am trecut și noĭ prin acele epocea! Atuncĭ la acele popóre în deșert abusul putereĭ dă lanțurĭ și sclavie; credințele și devotamentul pentru patrie, odată slăbite și în fine înecate de patima putereĭ și a auruluĭ saŭ de furia bucurilor. Athena numaĭ dă tribut de căt pentru a se îmbăta de plăcerea theatruluĭ. Româniĭ numaĭ daŭ astădĭ imposite de căt spre a se sătura de budget ceĭ care presidă la destinele lor. O stare asfel aduse pe Mariu, Sylla, Octav, Cesar, Antoniŭ, sĕ se scalde în săngele romanilor și mișela depravație a stăpănilor lumiĭ. Trebuia ca o religie sĕ se cobóre din cer și să vie prin sublimi-

tatea moralei sale a acoperi faţa lumei cu minunile abnegaţiei, devotamentului şi charităţiĭ. Trebuia ca crestinul cu ochi neîncetat către cer, să jertféscă în tóte ḑilele neîncetat tóte bunurile pământuluĭ şi viaţa sa luĭ Dumneḑeŭ şi semenilor luĭ. Christianismul bine saŭ reŭ înţeles, a înbunătăţit omul, societatea, şi le-a dat libertatea.

La credinţă, la legea crestină, s'a dat a schimba în acelaş timp inima si cugetarea omenéscă; renoirea omuluĭ vechiŭ, iată minunea adevărată a cristianismuluĭ. A desrădăcina din inima omuluĭ fericirea pământéscă, a învăţa se despreţuiască tot ce nu servă a face sufletul demn de acéstă patrie, a despreţui tot ce nu contribue a lumina consciinţa nóstră şi cuvêntul asupra datoriilor nóstre, a îndulci relele fraţilor noştri, a lega fericirea nóstră de fericirea neamuluĭ omenesc, iată rola religieĭ. Este aceia ce releva evangelia. Care philosoph înainte de Christ convicsese ómeniĭ din tóte ţerile că eraŭ fraţĭ şi fiĭ aĭ aceluiaşĭ Dumneḑeŭ, toţĭ egalĭ înaintea luĭ, toţĭ datorĭ de a se iubi, de a se proteja, de a se ajuta, că toţĭ eraŭ slabĭ şi supuşĭ deopotrivă la rĕtăcire?

Cine înainte de Christ ordonase a face bine la neamicii seĭ, dănd esemplul mărinimiĭ sublime rugănd pentru gîḑiĭ seĭ? Cine înainte de el impusese tóte acesta datoriĭ, prescrisese curăţenia sufletuluĭ şi a corpuluĭ, pietatea umilă şi dulce, ca legile d'apururea ale moraleĭ, regulele neschimbătóre ale vieţiĭ şi condiţiile îndatoritóre ale uneĭ nemuritóre fericirĭ? Ceĭ d'ăntêiŭ reformator fuse Christ. Daca societăţile de astăḑĭ se bucură de drepturile omenescĭ, sunt philosophiĭ din secolul al 17-lea care le-a cules din doctrinele măntuitoruluĭ și le-a respăndit în popóre. Cine are nepăsarea de religie, are de libertate, de dreptate, de egalitate, de morală, de bine, de fericire, de Christ, de Dumneḑeŭ și prin urmare de el însușĭ, de familia sa, de naţia sa, de umanitate.

CULTELE.

Vom esamina cultele în raportul lor cu Statul. Căci în acéstă condiţie biserica a cădut în aservire şi a perdut religia patriei nóstre prestigiul seŭ, înlăturânduse de la ale sale la cele ce nu sunt ale sale. Aservită guvernelor, şi pusă în posiţie de a servi acea politică, se face adversara naţiei. De aici îşi perde prestigiul, de aici nasce nepăsarea de religie. Care este posiţia în care biserica s'a pus lângă guvern. Sunt patru posiţii putincióse:

1. Posiţia unde biserica domnesce pe Stat. Este guvernul theocratic. Lumea a trecut pe aici în tinereţea ei.

2. Posiţia în care Statul ţine în mânile luĭ, lucrurile religióse şi le regulă dupe voinţa sa, este ceea ce se chiamă Kesaro-episcopia. Ceia ce este în Rusia.

3. Posiţia unde biserica şi Statul se mărginesc una pe alta cu un acord comun, este regimul de concordate, de alianţă.

4. Posiţie unde cultele, separate de Stat rămân cu totul libere, cu acele condiţiĭ ca orĭ ce altă asoţiaţie liberă.

Theocraţia.

In Egyptul antic, India, într'o parte a Europeĭ în secolul de mijloc, religia a avut supremaţia, nu numaĭ în consciinţĭ şi în lucrurile spirituale, dar asupra a tóteĭ esistinţĭ omenescĭ; avea legea civilă şi guvernul. În theocraţiĭ pure, este codul religios în alte State, dreputul cănónelor ţinéŭ loc lăngă Stat saŭ lăngă dreptul civil. Tóte naţiile aŭ început cu acest regim, afară de cele nuoĭ. Legile omenescĭ sĕ schimbă dupe împrejurările ce survin

în datinele unuĭ popor. Abusul de putere şi triumphul principiilor de libertate, cătaŭ să dea societăţile la guvernele lor naturale şi la legile care eraŭ voinţa tutulor. Theocreţia era dreptul divin, venea de la Dumneḑeŭ. Nu admitea schimbarea, progresul. Sub asemenea regim se paralisă viaţa şi se osêndesce orĭ-ce progres. Un asemenea regim nu înbrăţişază de căt elementele ăntêitóre ale civilisaţiĭ. De aicĭ născu chiar în ţéra nóstră acele epoce când se deteră sclavĭ bisericiĭ. Un asemenea regim nêfiind espresia tutulor intereselor, combate industria, comerciul, artele, libertatea cugetăriĭ, drepturile raţiuneĭ. Acest regim a făcut timpul seŭ. Era regimul nevărstniciĭ popolilor. Cu căderea luĭ s'a purificat christianismul şi a revenit la principiĭ ceĭ vechĭ.

Cesaro-Episcopia.

Acest regim este acolo unde capul Statuluĭ, devine capul bisericiĭ. Este regimul Rusieĭ, este regimul romănilor de la 1864 încóce.

Sub acest regim biserica perde orĭ ce acţie, orĭ ce voinţă. Împĕraţiĭ Germanieĭ cătară sĕ întroducă acest regim, nu reuşiră. Czariĭ sunt maĭ fericiţĭ. Domniĭ românĭ îĭ imitară şi reuşiră. În secolul al 18-lea Czarul domină biserica. Patriarhul Moski, sprijinit de episcopiĭ ruşĭ, încă din finele secoluluĭ 16-lea, rupsese cu patriarhul din Constantinopoli, şi aspira se ia el puterea supremă a bisericiĭ. Aceste încercărĭ fac pe Czarul se se îngrijască. Nicon fuse depus în 1667. Următoriĭ acestuĭ patriarch hrăniră ideia acésta. Petru cel Mare taiă firul acestor ambiţiĭ, declarânduse singur el capul bisericiĭ ruse. El numesce un consiliŭ saŭ sinod compus de arhiepiscopĭ, episcopĭ, arhimandriţĭ. Czarul îşĭ opresce pe séma sa preşedinţa şi numirea tutulor membrilor. Nicĭ un act al sinoduluĭ nu era valabil de cât dupe ce ar fi fost sancţionat de imperatorul. Din acésta împĕratul devine stăpân absolut de tot ce privesce lucrurile religióse, credinţă, cult şi disciplină.

El câstigă îndoita calitate de împĕrat absolut şi de cap al religieĭ; la ochiĭ supuşilor un prestigiŭ care îl pune maĭ sus de orĭ ce altă

putere. Are sub măna sa toţĭ membriĭ clerulu̇ĭ care, unelte supuse, fac putereĭ luĭ serviciĭ ce nu se pot astepta de la alţĭ funcţionarĭ. Czarul însă este încredinţat, cà tótă Rusia, că religia nu a avut aceleaşĭ avantage din acest regim. Ea nu s'a făcut nicĭ maĭ luminată, nicĭ maĭ spiritualistă. De aicĭ veni că se opri libertatea cugetări în materiĭ religióse.

Grecia liberă încă a adopta un regim care nefiind Cesaro-episcopia, nu este cu totul liber de înrîuririle guvernuluĭ.

România adoptă acest regim în ḑioa cănd capiĭ bisericiĭ fuseră numiţĭ de Domn, şi amovibilĭ.

Concordatul

Con ordatul este tractat între puterea civilă şi puterea religiósă, în materia bisericéscă. Acésta se face acolo unde un principe găsesce biserica înrîuritóre prin respectul ce ea a sciut se-şĭ atragă şi acţia morală ce a putut se-şi creeze.

Libertatea cultelor.

Libertatea cultelor a fost tot-d'auna la români. Biserica a fost tot-d'auna nu numaĭ liberă în partea lucrurilor religióse; dar ea a avut o mare parte de control în actele putereĭ civile, drepturĭ rămase din timpiĭ theocrațieĭ prin care a trecut.

Romănia a avut theocrația aliată cu puterea civilă. Tóte hrisóvele Domnescĭ sunt subscrise de cler, în ăntĕia linie de ministri. Capiĭ cleruluĭ pănă la administratoriĭ monastirilor și protoieriĭ asistaŭ în adunările țeriĭ de drept. Aveaŭ dreptul de a face legile și controlul actelor guvernuluĭ, administrația bisericiĭ era liberă.

În schimb capiĭ cleruluĭ eraŭ, pentru aceste cuvinte, aleșĭ chiar de civilĭ. Canónele în unele privințĭ fuseră violate chiar de strĕbuniĭ nostri; însă principiul alegeriĭ și inamovibilitățiĭ se respectă. Sub Domnul Cuza biserica perde dreptul de a maĭ avea capiĭ seĭ

purceşĭ din alegere. Se admise principul de a fi numiţĭ şi destituiţĭ de Domn, dupe recomandaţia ministruluĭ. Aicĭ este principala causă a aserviriĭ bisericiĭ la autoritatea civilă. Guvernul, se coperea cu argumentele doctoruluĭ Bozianu, autorul acestiĭ stărĭ de lucrurĭ, care trebuia într'o ḑi sĕ degrade biserica şi sĕ aducă nepăsarea. D. Bosianu era un om instruit, amorat de centralisare. Singurul mijloc de a conserva şi desvolta interesele naţii. Acele argumente eraŭ că biserica luănd parte în guvernul civil, trebuia sĕ aibă un caracter constituţional, şi prea puţin canonic. Canónele în parte o aserveaŭ la patriarhia ecumenică. Acea patriarhie nu recunósce Constituţia ţĕriĭ.

Domnul Cuza rîdea de aceste argumente. La început era indiferinte. Cogălnicénu contrariŭ. Creţulescu ministrul cultelor presintă la consiliul de Stat un proiect de lege pent u alegerea Episcopilor. Bozianu îşĭ da opinia pentru numire. Ministru admite acéstă opinie contrarie celiĭ ce avea. Cogălnicénu sprijină ca ministru în cameră proiectul de lege pe care îl detesta. Convincţiile ómenilor

nostri de Stat. Bosianu trece acest proiect prin Senat când devine prim ministru.

Clerul era nepăsător. Naţia nepăsătóre. Regimul Cesaro-Episcopic se admite. Cu el începe decadenţa bisericiĭ române. Acéstă biserică liberată de patriarhie, se aservesce guvernuluĭ. Episcopiĭ numiţĭ de Domn, merg în senat să facă legĭ, să facă controlul; merg de drept, biserica dispare. Perde demnitatea în faţă cu guvernul, prestigiul în ochiĭ naţieĭ.

De aicĭ nepăsarea naţieĭ de biserică.

În ast-fel de stare 11 februariŭ vine şi face a se proclama în Constituţie principiul alegerilor capilor bisericiĭ. Autoriĭ luĭ 11 februariŭ, până la punerea în legĭ a acestuĭ princip, profită la guvern, de posiţia cleruluĭ spre a'l aservi şi face complice la tóte faptele care trebuiaŭ se-ĭ alieneze sympatiile publice.

În fine vine un proiect de lege pentru alegerea Episcopilor. Vechiĭ episcopĭ sunt admişi ca episcopĭ canon'cĭ. Senatul ce vota tot, îl votéză. Alegerile sunt pentru viitor. Clerul în violaţiunele făcute la alegerĭ, în călcarea pactuluĭ social, în libertatea cea maĭ sacră a naţieĭ care decide de suveranitatea poporuluĭ, de

controlul şi de resistinţa legală, jucat o rolă care nu putea să nu măréscă nepăsarea naţieĭ de biserică. Pentru aceste ingerinţĭ în guvernul cel civil al bisericiĭ, biserica se sinucide; Nu maĭ este nimic. Partea administraţiĭ este a guvernuluĭ. Ministrul stăruiesce a intra în altar şi a pune mitra pe cap.

In acéstă stare de lucrurĭ nicĭ un om din cler nu înţelege situaţia. Naţia singură o înţelege, singură ea vede perind prestigiul. Dar nepăsarea capilor cleruluĭ, pentru cler, o face însuşĭ pe ea nepăsătóre, pe ea care vede biserica aservită, abdicată.

In acéstă stare de lucrurĭ, nu este religia ce se duce, este naţia. Trebuie a gândi serios la ce se póte face a scăpa una şi pe cea altă, altarul cel mare al patrieĭ e în luptă cu mulţĭ inamicĭ.

Singurul regim care póte sĕ stingă greutăţile care sunt în acord cu principiĭ libertăţiĭ de a cugeta şi care respund la starea actuală de mulţimĭa cultelor, este acela care lasă la tóte asoţiaţiile religióse grija a se reglementa singure, de a se administra singure, afară din orĭ-ce intervenire directă a Statuluĭ.

Vom respunde aicĭ la tóte argumentele ce s'aŭ dat contra acestiĭ ideĭ. Uniĭ aŭ ḑis că religia va declina saŭ va peri îndată ce ar fi părăsită la singurele sale isvóre, pe când Statul se va vedea tot-d'auna ameninţat de puterea spirituală. Regimul libertăţiĭ nu póte fi funest religieĭ. A fost regimul aserviriĭ eĭ la guvern funest, şi faptul a dovedit.

Dar credeţĭ voĭ de acum că biserica nu maĭ are putere vitală proprie şi că numai póte esista de căt cu condiţie de a fi protegiată de guvern? Iată cea d'ănteiŭ manifestaţie de slaba ideie ce aŭ uniĭ de religie. Sunt inamiciĭ religieĭ ceĭ ce cugetă ast-fel? De ar fi cum eĭ cred, biserica nu ar maĭ fi decăt un lucru de convenţie, fără rădăcină în natura omuluĭ şi a societăţiĭ, dupe cum am arătat la început la definiţia religiunilor, ar fi o instituţie născută spre a servi de unealtă despotismuluĭ şi a duce popoliĭ ca pe vite. De ar fi ast-fel la ce aţĭ maĭ regreta perderea eĭ? Un analis despre natura spirituală a omuluĭ arată în om învinsa aplecare către ideal. Găsiţĭ o naţie orĭ-căt de barbară fără religie! Cea maĭ sĕlbatecă are o religie căria iĭ da forma sa sĕlbatecă. Guver-

nele iubesc puţin mişcarea cugetării şi a simţirii, căci ele văd aici elemente ce desordin. Dar sub epitropia guvernului, religia devine un formalism, ceia ce a devenit astăḑi la noi; multe ceremonii, puţin sentiment, puţine idei. Omul politic mulţumit ast-fel căci nu mai găsesce în biserică un control, ci o poliţie. Dar tristi ómeni de stat sunt aceia ce gândesc ast-fel. Trebuia ca un guvern sĕ aibă un interes al seŭ, care nu este al tutulor, când voiesce a se face epitropul religiei. În starea de nepăsare ce domină despre religie, guvernele vĕd ceva ce le face plăcere. În acéstă stare de nepăsare, a da libertate bisericii póte face a ḑice cine-va, că ar fi contra timpului.

Dar din momentul ce nepăsarea este născută din aservirea bisericii, nu póte a se risipi acéstă nepăsare de cât prin vindecarea causei rĕului, prin libertatea ei? Nepăsarea are încă un isvor : lipsa de credinţă în doctrine. Doctrinele sunt guvernamentale, religia nu are a se felicita de un ordin de lucruri care nasce nepăsarea naţiei pentru dênsa.

Vreţi a face din religie un lucru de consciinţă, nu de cuviinţă, făceţi-o liberă. În-

cetaţĭ a'ĭ face legile. Încetaţĭ a administra pentru ea. Încetaţĭ a'ĭ numiĭ administratoriĭ şi preoţiĭ. Pentru ce credem noĭ în religie? Pentru că se amestecă aicĭ guvernul? Nu. Dar pentru principiĭ eĭ. Biserica liberă, profesia sa va fi un adevĕr. Membriĭ bisericiĭ vor fi aĭ eĭ. Astădĭ sunt aĭ Ministruluĭ.

Neatărnarea bisericiĭ de stat nu este un necaz pentru el, ci un avantagiŭ. Il scapă de afacerĭ ce îĭ dă administraţia eclesiastică şi îĭ fură timpul.

Dic centralisatoriĭ că libertatea bisericiĭ ar face Stat în Stat, şi ar da nascere la temerĭ de turburarea linistiĭ publice. Dar nu în regimul libertăţiĭ se face Stat în Stat, ci într'un regim ca cel de astădĭ unde guvernul tratéză cu biserica ca putere cu putere. Biserica chatolică, protestantă, templul mosaic nu sunt libere? S'aŭ făcut ele óre Stat în Stat? Nu.

Biserica liberă, se află îndată în cercul datoriilor sale religióse, şi în lucrarea mariĭ sale misiĭ de a spiritualisa. Dar clerul, vor dice uniĭ, biserica maiorităţĭ, liberă, va conspira póte? Dar biserica, n'are o misie politică, de ce va conspira? Sĕ ia guvernul? S'a dus acele

timpurĭ. Civilisaţia nu maĭ suflă acest vĕnt. Intr'un Stat unde domnesce adevĕrat libertatea, unde alegerile sunt libere, unde cugetarea este liberă, unde dreptatea este garantată, revoluţiile sunt funeste. Revoluţiile se fac acolo unde Constituţia, legea, libertatea alegerilor, garanţia dreptăţiĭ este minciună.

Ce rolă jucă Popa Take în alegerĭ? Cănd guvernele se servă ast-fel cu preoţiĭ templuluĭ se espune de multe orĭ; cănd însă biserica e liberă, şi tóte libertăţile garantate, societatea este mulţumită. Cu instrucţia şi îndestularea se depărtéză revoluţiile, unde fiecare este bine, nu găndesce nimenĭ a schimba. Daţĭ lumina, daţĭ îndestularea, daţĭ dreptatea, daţĭ garanţiile libertăţilor. Aicĭ sunt armele cele maĭ puterice ale guvurnelor contra ambiţiilor omenescĭ. Guvernul cel maĭ bun este acela care nu are contra luĭ de cat ambiţioşĭ. Cănd însă o naţie s'ar rătăci în căt bine guvernată, sĕ cate resturnărĭ, acea naţie se ucide singură, nu vrea sĕ maĭ fie, o asemenea naţie póte sĕ móră.

Regimul ce póte rădica biserica şi interesa naţia la dênsa, este regimul libertăţiĭ.

Daţi'ĭ libertatea administraţiĭ, dreptul de a 'şĭ face budgetul seŭ în sinod, de a'şĭ face regulamentele sale. Daţĭ o lege de atribuţiĭ. Guvernul nu'şĭ perde inspecţia sa asupra bisericiĭ, precum nu o are perdută asupra celor alte culte ale minorităţilor libere.

In aceste condiţiĭ va peri nepăsarea naţiĭ de religie.

Acéstă nepăsare ce are atâtea cause este funestă pentru naţie, maĭ ales într'un timp unde din fatalitate inamiciĭ Românieĭ deştéptă din mormênt spectrul cestiuniĭ ebreilor sub formă religiósă.

NEPASAREA DE PATRIE.

Vom ḑice ca abatele Coyer, strigănd într'un acces de petulanţa ; „Ce vorba *patria* avea de injositor şi de aspru ca sĕ se scótă din limbă?“ Pe acest abate nu'l auḑi nimenĭ, nicĭ în cetăţĭ, nicĭ în sate; nicĭ în camere, şi încă maĭ puţin la curte. Acéstă vorbă patria, patriotismul, face de tremură toţĭ aceia ce sunt chemaţĭ a guverna fără scirea patrieĭ. Un om ce se pretinde delicat şi din viţă nobilă nu pronunţă acest nume, şi când îl ḑice un surîs trece pe buzele luĭ. In cercul eleganteĭ şi spiritualeĭ matróne, unde bunul gust luptă cu picantele criticĭ, unde sentimentele, cugetările, espresiile alunecă pe câmpul înflorit al patimilor amo-

róse, pe broderiile costumelor elegante, vorba de patrie este proscrisă. Intrébă pe soldatul român, pe gardistul cetățén, care are misia sĕ apere Constituția, pe cine servă. Eĭ vor respunde pe Domnitorul. De ce nu patria? Domnitorul el însuşĭ este făcut ca sĕ serve patria. Vorbesc limba patrieĭ dicea óre cine, şi mi se respunde în limbĭ streine. Eŭ dic patria. Voĭ diceţĭ monarhia. Jurnalele ce se chiamă *Patria* n'aŭ pronunțat odată numele de Patria. In dilele, Bibesculuĭ când D. Ion Manu era prefect de poliție, căpitan Costache pecetluĭ prăvălia unuĭ argintar, care pe nasturĭ de argint tipărise litera N. Se presupuse vorba *Naţionalitate*. Prin urmare o ideie revoluționară.

Inainte de 11 februariŭ vorba *patria* nu se maĭ audia decat între conspiratorĭ, în umbră, şi în clopotul luĭ Mitiță Sturza. Când conspiratoriĭ siliră pe domn sĕ abdice în mijlocul armatelor sale şi amicilor seĭ, care nu serveaŭ patria, ce Domnul, şi spuseră a doua di românilor ce uitaseră că aŭ o patrie, numaĭ era nimenĭ care sĕ nu pronunţe acéstă vorbă magică. Toţĭ eraŭ acum patrioţĭ. Dar acésta ţinu câte-va dile, până la împărţirea despoliilor.

Ministrul Brătianu, cu sinceritate saŭ cu fineţe, scóse la modă patria. Guvernul vorbea de patrie. Era grav. Era trădare. Sub acest nume se ascundea luarea Transylvanieĭ, surparea Turcieĭ şi a Austrieĭ. Oposiţia rădică fruntea; injură patria. O denunţă Austriacilor, că va să ia Transylvania. Bufoniĭ oposiţiĭ asimilă un marş către Transylvania, unde sentimentele naţionale sunt insultate şi batjocorite. Ministrul noŭ face o programă unde jură că va fi fidel puterilor garante şi domnuluĭ. Nicĭ o vorbă de patrie. Alegerile vin sĕ manifeste voinţa patrieĭ, suveranitatea eĭ. Oposiţia se pune cu reteveile pe biata patrie, sĕ o facă sĕ abdice suveranitatea. Aduce o cameră unde se smulg armele patrieĭ, şi o înbracă în vestminte pe care sunt scrise ca symbol al aservirii: figurĭ de căĭ de fer; împrumuturĭ, pensiunĭ, favorurĭ la veneticĭ.

Statul ia locul patrieĭ şi autoritatea locul Statuluĭ, căcĭ se pare că şi Statul are rudenie cu Patria. Ministerul în sciinţa politică se sfiesce de metaphisică şi de aceste fiinţĭ de raţiune, care vărsă profumul uneĭ suveranităţĭ naţionale. Beizadea Mitică, autorul uneĭ revo-

luţiĭ fără popor, nu se maĭ ḑice Patriot, nicĭ Stat, un ḑice Stat, ḑice autoritate, şi strigă ce are naţia cu autoritatea de n'o recunósce de stăpână când el este în cap?

Dar să lăsăm aceste glume ce aŭ un mare fond de adevĕr în ele şi să luăm alt limbagiŭ potrivit cu sujetul. Patria vine dela pater. Patria este familia sa, în mare. Familia este cel d'ăntêiŭ grad al vieţiĭ domestice unde cum ḑice Omer fie-care în parte guvernă ca stăpân femeia şi copii seĭ. O cetate în vechime era patrie. Interesele comune aŭ unit familiĭ diferite. Apropriate prin trebuinţele uneĭ protecţiĭ mutuale, aŭ făcut un pact care le face solidare. De aici nasce datoria pentru fie-care membrŭ al societăţiĭ, de a veghea, de a combate, de a muri, daca se cere, pentru patria tutulor. În ce este virtutea daca nu în împlinirea scrupulósă a datoriilor? Dupe Tilmer şi abţi doctorĭ patria este têrêmul ce locuim. Gracquiĭ Scipioniĭ, sub Caligula, ḑice un abate privesc óre Roma ca patria lor? Cavalerul de Jaucourt protesta : „aceia ce trăiesc sub despotismul oriental, unde nu se cunosc alte legĭ de cât voinţa tyranuluĭ, alte principiĭ de

guvern de căt spaima, unde nicĭ o avere, nicĭ o viaţă nu este sigură, aceia ḑic, nu aŭ patrie, nu aŭ dreptul şi datoria a se sacrifica spre păstrarea tyranilor. Unde nu esistă libertatea politică, este o ţéră locuită de turme de robĭ. Nu este un popol de cetăţenĭ şi este privilegiul cetăţenilor, ómenilor liberĭ, sĕ aĭbă o patrie."

Cu tóte acestea patriotismul este ceva maĭ mult. Cine iubesce maĭ mult patria de căt esilaţiĭ care lasă în urma lor tyrania, uciderea, despoierea. Este ceva maĭ mult de căt tĕrêmul unde ne hrănim. Este locul unde am vĕḑut lumina, unde sunt afecţiile, tradiţiile; sperantele, proprietăţile familiĭ; unde sunt familiĭ amice, aliate prin comunitate de origină, de datine, de religie. Ast-fel amorul patrieĭ, dragostea de localitate, spiritul de familie vin din acelaş sentiment, larg şi nobil pentru inimile generóse, mesquin şi personal pentru inimĭ strimte şi căḑute. Egoistiĭ înécă în eĭ aceste sentimente. S'a ḑis că Christianismul punea patria afară din pămêntul celor ce trăiesc. El are două patriĭ în adevĕr : patria sufletelor în

regiunele ceruluĭ şi patria corpuluĭ în frăţietate, caritate, libertatea evangelică.

Amar cetăţenilor a căror inimă nu bate la numele patrieĭ! căcĭ patria nu esistă de căt în ţerile unde poporul are suveranitatea. Cetăţianul este un instrument trebuitor al cetăţiĭ. El se cofundă cu dênsa; o ĭubesce cum se ĭubesce singur; face pentru ea tot ce ar face pentru el, şi crede că face pentru el tot ce face pentru ea.

Popoliĭ liberĭ aŭ o patrie, căcĭ acolo virtuţile, fericirile, gloria cetăţiĭ sunt proprietatea tutulor. Sclaviĭ trăiesc în ţéra lor, dar ca ceĭ închişĭ legaţĭ de stâlpi, pe care îĭ privesc cu spaimă. Acolo unde omul trăĭesc în sine, nu este patrie; unde trăĭesce în Stat, află o patrie. Patriotismul este un cult de amor ca religia; fericire, glorie, nemurire promite, dă tóte drepturile sociale. Nasce pe Leonidas, ce se sacrifică; pe Timoleon ce sacrifică pe fratesĕŭ; pe Brutus ce sacrifica copiĭ seĭ. Sacrificiul luĭ Regulus; resistinţa luĭ Sertorius, pudórea luĭ Scipion, zelul Gracquilor, autoritatea luĭ Phocion şi luĭ Caton, virtuţile Corneliĭ; vitejia luĭ Michaiŭ; luĭ Stefan, luĭ Ma-

theiŭ Basarab, devotamentul mumeĭ luĭ Stefan; sacrificarea diamantelor Dómneĭ luĭ Neagoe pentru biserică ca sĕ nu se puie bir; ostaşul luĭ Ţepeş care preferă să móră de căt să spuie unde este Domnul seŭ. Curagiul feteĭ care taie capul paşiĭ în timpul luĭ Ţepeş, şi miĭ de alte fapte marĭ strĕlucite de bărbaţĭ, de femeĭ, de care ne vorbesce istoria ţĕriĭ nóstre, de o mărire şi de o strĕlucire demnă de faptele şi de ómeniĭ Grecieĭ vechĭ şi Romiĭ : tot felul de sacrifice, averile lor luate de la fii lor şi lăsate la bisericĭ spre a se păstra pentru binele public. Viaţa lor espusă pentru patrie ca datorie, cu glorie. Capiĭ bisericiĭ murind ca sĕ apere drepturile poporuluĭ contra tyranilor. Găsiţi'mĭ încă astădĭ un singur fapt de acest caracter, un act patriotic! Patria astădĭ este un isvor care trebuie să se risipéscă spre a adăpa pe fii seĭ. Legile eĭ nu se esecută; nu sunt iubite, căcĭ nu sunt făcute de toţĭ, căcĭ nu fac fericirea tutulor, nu sunt isvorul nicĭ egida proprietăţiĭ publice; căcĭ recompensele nu se daŭ pentru valórea dată faptelor citite publiculuĭ, ci pentru considerarea persónelor; căcĭ cel inocinte este

lovit, şi cel blestemat acquitat şi onorat; căcĭ guvern şi guvernaţĭ devin două armate, căcĭ vecinii sunt barbarĭ, căcĭ streiniĭ sunt inamicĭ; căcĭ nu se maĭ iubesce patria, ca sĕ se iubéscă umanitatea, care nu are fiinţă; căcĭ cetăţeniĭ nu maĭ sunt legaţĭ cu o patimă comună care face a se da tot intereselor comune şi prin acésta Statul se imputerisesce; căcĭ patriotismul nu absórbe tóte patimile. nu se măresce, nu se hrănesce din nimic. „Ciceron nu iubesce patria, ḑice Brutus, el iubesce numaĭ laudele ce i se daŭ luĭ. Este imaginea ómenilor nostri. Toţĭ se tem de sărăcie, de esil, de mórte, deci nimeni nu póte iubi patria. Numaĭ ceĭ de la putere iubesc patria cum cafriĭ iubesc prisonieriĭ ca se-ĭ mănânce. Patria o iubesc toţĭ dupe mĕsura favórelor ce primesc de la guverne. Turcul iubesce pe Sultanul, rusul pe Czarul, boerul pe guvern, nimenĭ nu iubesce patria, nimenĭ nu are patrie, căcĭ nimenĭ nu are dreptate. Causa faptelor marĭ ale monarhiilor. Nu se maĭ caută în patriotism, căcĭ numaĭ sunt aicĭ. Setea auruluĭ, setea vieţiĭ, de a căstiga în linisce averĭ şi a face a se desfăta materia, face sĕ se uĭte datoriile către patrie.

Călcarea și robirea țěriĭ de streinĭ, pentru u-niĭ ar fi o schimbare asteptată căcĭ ea le ar da rîndul la putere spre a preda; comercianților le-ar face sě prospere comerciul; pentru alțiĭ nepăsarea; pentru alțiĭ, streiniĭ sunt maĭ puțin cruḑĭ de căt aĭ nostri. Speranțele domnilor viitorĭ, care se aștept pentru fericirea partid lor, nasc certe, care aduc lovirĭ, și care se sting fără efect, nefiind speranțe de principiĭ ucide interese de pradă. Omul denigrat este chemat și onorat de autoritate și de toțĭ. În ast-fel de condițiĭ uni nu maĭ iubesc patria. Patria este óre locul unde omul trebuie sě fie torturat? Nepăsarea de patrie vine din a-ceste rele ce suferă s cietățile, pe care căte o dată le suferă căcĭ le merită, căci nu aŭ sciut sě aibă patriotismul.

Patriotismul nu esistă numaĭ în amorul țě-riĭ sale, dar în a sci a subordina și sacrifica interesele sale particulare la interesele generale, saŭ ceĭ puțin se nu facă a se aprețui a-ceste interese private asupra celor publice, când unele sunt contrariĭ celor alte. Aicĭ este una din manifestațiile patriotismuluĭ.

Esista acésta? ațĭ vědut doveḑĭ de curênd.

S'a vĕḑut tîlharii persecutănd pĕ ómenii onestĭ care iĭ oprea de a prăda, dîndu-ĭ în judecată. Ce patrie maĭ este acolo unde s'ar face ast-fel de lucrurĭ, unde guvern, judecătorĭ, opinie ar fi pentru bande de tîlharĭ ce vine sĕ resbune meseria sa lovind inocinţa săracă şi sĕ încurageze prada ce se manifestă în palate, în moşiĭ a căror sursă este necunoscută? O ast-fel de patrie numaĭ este pentru ómeniĭ virtoşĭ şi moralĭ.

Patriotismul are de basă naţionalitatea. El nu se declară până ce fie-care individ are consciinţa că el este una din părţile totuluĭ. Patriotismul Romanilor, Grecilor nu se stinse de căt cănd tyranii veniră şi opriră tóte libertăţile, cănd mercenariĭ fuseră însărcinaţĭ sĕ apere patria, în loc de cetăţenĭ liberĭ. Cosmopolistismul este sentimentul contrariŭ patriotismuluĭ.

Este systemul a iubi pe toţĭ spre a nu iubi pe nimeni. Un popor cosmopolit, perde curînd patria sa, familia sa, statul seŭ, dreptul seŭ de suveranitate.

Acest cosmopolitism cresce acolo unde nu

se fac sacrifice pentru familie, pentru patrie și pentru umanitate se fac numaĭ în theorie.

Una din causele ce aŭ produs nepăsarea de patriotism este că de multe orĭ speculatoriĭ de meserie în tóte doctrinele liberale și morale, și poporane, din orĭ-ce clasă și facție, dupe patriotism aŭ ascuns sentimente de egoistă ambiție, și în epocĭ de lupte politice, se věd căutănd a'șĭ atribui esclusiv meritul pentru uniĭ, de unde se bănuiesce că amorul patrieĭ de care se věd uniĭ înflăcăraţĭ, a face se prevale opinia lor proprie nu servă de căt a ascunde patimele și interesele personale. Nu este patrie unde nu este dreptate, unde nu domnesce legea.

Inamicul este cel ce stăpănesce

ḑice Lafontaine. Cu alte vorbe inamiciĭ patriĭ sunt stăpăniĭ. Stăpăniĭ nu se fac întro constituție liberă, unde legile se respectă, unde drepturile cetățenilor sunt sacre. Unde este patria, nu este stăpăn; unde este stăpăn nu este patrie, căcĭ nu este libertate.

Maioritățile trăiesc în presinte. Un guvern trebuie sĕ fie patriot precnm și un popor. Acésta este cea d'ăntêiŭ datoriă a societățiĭ și a guvernuluĭ eĭ. Și nicĭ un guvern atăt ca guvernul Romănilor, care a născut din interesu. patriotismuluĭ, libertățiĭ, dreptățiĭ de care avea atăta sete. Romănia a fost predestinată la o misie care nu este depărtată de misia strĕbunilor coloniĭ Romanĭ de la Dunăre aduşĭ de Traian, precum și misiunea guvernuluĭ Franciei este a represcnta încă metropola popolilor latinĭ pe Dunăre, la hotarele Scythiĭ. Acea înrĭurire morală de metropolă trebuie sĕ fie dată de Francia, primită de Romănia. Francia nu va fi ca Roma conquerantă. Rola eeste maĭ frumósă, este a conquide latinismul, a da libertatea popolilor apăsațĭ. Rola Romănieĭ este a sentinelii latine. Aicĭ este isvorul patriotismuluĭ care a slăbit cănd ea s'a credut de altă viță de căt latină. O Romanĭ! abaterea de la aceste sentimente naturale, în cele din urmă a fost causa încercărilor ce avurățĭ. O Romănĭ! Era un timp cănd voĭ mureațĭ pentru apărarea patrieĭ. Prin sacrifice patriotice ațĭ scăpat, prin acele sacrifice care nu

le maĭ faceţĭ. Aţĭ respins turcul, tătarul, casacul, polonul, ungurul, acele naţiĭ chrestine maĭ ales care, sub cuvênt sĕ vĕ apere de păgânĭ, căutaŭ să vĕ robéscă. Ele aŭ perit. Aŭ avut şi aŭ patriotismul ce voĭ nu aveţĭ, fapte strĕlucite, sacrificiĭ sublime, dar aŭ căḑut căcĭ aŭ voit libertatea pentru ele ca sĕ apese pe ceĭ alţĭ popolĭ. Noĭ am remas autonomĭ. Şi nu este patriotismul nostru care ne-a salvat; căcĭ patriotism nu am avut. Phanarioţiĭ aŭ uscat acest isvor din inimile nóstre, şi de atuncĭ îl uscăm noĭ. Noĭ nu maĭ suntem pentru patrie. Patria este pentru noĭ. Este natura nóstră care ne-a scăpat. Este trecutul. Este continuarea misiĭ nóstre prin tradiţie.

Polonia nu maĭ este. Ungaria nu maĭ are de cât numele de imperiu alăturĭ cu Austria. Autonomie nu are: administraţie neatărnată nu are. Noĭ suntem un Stat autonom, singurĭ stăpânĭ în ale nóstre, cu constituţie liberă, cu un Stat care se bucură de tóte prerogativele. Şi acésta nu o datorăm patriotismuluĭ nostru, ci o repeţ, natureĭ nóstre, dar patriotismul lipsesce. Şi natura nóstră subordinată datoriilor către patrie, se preface, prin

lipsa sacrificelor. Romănul nu maĭ iubesce patria de căt ca esilatul sub tyranie. El plănge aceia ce suferă, aceia ce este neferice, ce este prada veneticilor, favoriţilor, advocaţilor, tutulor instrumentelor de pradă, de degradare, care cer viaţa patrieĭ ca resplatire pentru serviciul ce fac tyranilor.

Evenimentele dupe 11 februariŭ aŭ făcut sĕ se tăgăduiască la Romănĭ acéstă cale politică de latinism care ne dete libertatea, autonomia, smulgăndune din otagiul armatelor Rusiĭ.

Cu nepăsarea de patrie se schimbă sentimentele, se tăgăduiesce interesele cele adevarate ale patrieĭ şi se înlocuiesce interesele de partide şi de persóne. În loc a fi cu latinismul, care ne-a dat viaţa, luptăm a fi cu germanismul.

Nepăsarea de patrie este naturală, şi nu vom blama pe ceĭ ce o aŭ. Le vom ḑice numaĭ : Voĭ nu maĭ aveţĭ amórea patrieĭ, căcĭ nu maĭ găsiţĭ în sînul eĭ de căt despotism, nedreptate, ură şi gónă contra virtuţilor, gónă contra romănilor. Este natural a nu maĭ iubi ce vĕ urasce. Dar unde este rĕul? Este el în guvernele ţĕriĭ? Dar acele guverne nu sunt

ale vóstre? Dar nu sunteţĭ voĭ ce încununaţĭ de onóre pe ceĭ ce vĕ încarcă de infamie, de desonóre? veţĭ fi patrioţĭ când veţĭ sacrifica pentru patrie, iar nu când veţĭ privi în patrie un obiect de despoiere spre adăparea setiĭ viciurilor.

Nu citiţĭ chronicele patrieĭ, căcĭ veţĭ vedea fapte marĭ şi strĕlucite, sacrifice sublime demne de timpiĭ de mărire aĭ Greciĭ şi aĭ Romeĭ. Şi comparând cu aceĭ ómenĭ ómeniĭ de astăḑĭ, cu acele fapte sublime laşităţile şi trădările de astăḑĭ, vĕ veţĭ întrista, voĭ care aveţĭ încă inimă pentru patria vóstră, voĭ care suferiţĭ nedreptatea, voĭ pentru care dreptatea luĭ Dumneḑeŭ nu a lovit încă erorile celor alţĭ.

Slăbiciuneĭ celor care ne-aŭ guvernat Statul a slăbit şi maĭ mult, a slăbit până să nu maĭ aibă nicĭ curagiul a protesta când i se calcă de afară drepturile sale de autonomie, recunoscute de aceĭ care le calcă, precum a slăbit chiar naţia a'şĭ esersa dreptul eĭ de apărare legală când este călcată în picióre de apăsătoriĭ din întru, şerbĭ aĭ eĭ salariaţĭ ca să o serve cu credinţă. Guvern şi guvernaţĭ, uniĭ în faţa streinilor, ceĭ alţĭ în faţa apăsă-

torilor lor nu cutédă sĕ afirme că aŭ drepturĭ. Este lucru curios cum cosmopolitismul se introduce în ţéra nóstră şi maĭ ales în tabăra învingĕtorilor. Se vede nepăsarea de patrie, şi sympathia pentru streinătate este un merit astădĭ care dă dreptul la administraţia acesteĭ ţĕrĭ? Cosmopolismul vine la o naţie în decadenţă; un bărbat iubesce femeia streină când nu maĭ iubesce pe femeia sa. Acésta este cosmopolitismul. Ceĭ maĭ mulţĭ se sfiesc a'şĭ mărturi lor înşile că sunt românĭ, că aŭ o datorie, o misie ca românĭ, că patria lor are un viitor. Ceĭ maĭ mare inamic al patriĭ, al puteriĭ eĭ, libertăţiĭ şi demnităţiĭ eĭ, este chiar cugetarea nóstră! Dar sunt fapte mult maĭ triste, acelea ce fac unele guverne, unele naţiĭ: Când se fac complicĭ cu streiniĭ inamicĭ aĭ patrieĭ, ca să înjoséscă, ca sĕ slăbéscă ca să umilésca patria, şi când între aĭ teĭ găsescĭ maĭ întărîtaţĭ şi maĭ aprinşĭ adversarĭ contra ţĕriĭ de cât între streinĭ. Ceia ce vĕdurăm la noĭ în anul acesta.

Nimenĭ astădĭ nu póte dicĕ: „o patrie unde sunt tyranĭ, nu va fi nicĭ odată patria mea!“ şi sub acéstă mască sĕ'şĭ adăpostéscă nepă-

sarea de patrie. Acéstă se póte ḑice într'un Stat despotic, unde nu esistă nicĭ o libertate, nu însă acolo unde este constituţie, unde naţia este suverană, unde naţia are dreptul de control, dreptul de resistinţă legală, unde ea póte, fără revoluţie, sĕ-şĭ schimbe guverne şi chiar sĕ trimită pe ministrĭ pe băncile acusaţilor.

Când un popor are aceste drepturĭ, şi se plânge încă că este nefericit în patria sa, dovedesce că nu este demn de drepturile sale, pe care póte că nicĭ nu le înţelege; nu este demn de instituţiile şi de legile sale liberale.

Dar de unde vine că într'un Stat liber, unde sunt tóte drepturile prin care naţia sĕ se puie în stare de garanţie contra apăsărilor, despoierilor, umilinţilor la care ar supune-o, se vede căte odată guvernele compuse de ómenĭ protejaţĭ de streinĭ, servilĭ, fără ideia uneĭ misiĭ a patrieĭ lor, fără credinţa în viitorul patrieĭ lor, şi silită a înlătura tóte elementele de viaţă naţională, de demnitate, de drept, spre a'şĭ lua elemente de servilitate, se umilinţă, de simpathiĭ către streinĭ si ură şi dis-

preţ către patrie? Acea naţie nu are drepturĭ şi libertăţĭ de căt scrise; inimile sunt plıne de robie, omul nasce acolo a fi apăsător, despoitor saŭ apăsat şi despoiat de ceĭalţĭ.

Un stat căt de mic, căt de slab, póte sĕ facă a fi respectat şi stimat de vecinii seĭ. Am vĕḑut Piemontele, care prin virtuţile sale politice şi sociale, şĭ-a atras stima şi admirarea Europeĭ întregĭ, pănă se-ĭ creeḑe drepturĭ de preferinţă la preminenţă politică peste cele-alte state ale Italieĭ; pe cănd Neapolul şi Sicilia se degradaŭ în corupţiune şi tyranie şi îşĭ terminară viaţa politică în crime, în prade, în laşităţĭ. Degradarea naţieĭ şi a guvernuluĭ eĭ, servilitatea naţieĭ către guvern, a guvernuluĭ către o putere d'afară maĭ tare, la care îngenuchia, şi tăgăduia cu neruşinare fiinţa sa, deschidea pórta cu măna eĭ chiar la tóte amestecurile din afară, pentru o putere fără scop şi fără demnitate.

Nu facem şi noĭ tot ast-fel de la un timp încóce?

Când meritám recompensele streinilor, ne facem un merit din umilinţele nóstre. Parisul are

doue lucrurĭ care loviră odată pe un sĕlbatec ce merse acolo. Cănii cu botniţe, şi ómenii cu decoraţiĭ; botniţa se punea la cănĭ ca sĕ nu musce, decoraţia se punea la ómenĭ ca sĕ nu proteste. În aceste decoraţiĭ când vin de la strêinĭ, este tot d'auna o ideie de trădare, afară numaĭ când sunt pentru vre o curtenie. La Românĭ aceste decoraţiĭ căḑuseră odată în ridicul, ceĭ care le purtaŭ, eraŭ desemnaţĭ ca case care pórtă crucĭ ca semn de vênḑare.

De la 1857 se născu în ţéră un spirit de naţionalitate de neatărnare şi de demnitate. Tot ce era contrariŭ patrieĭ, se ascundea óre cum, precum tot ce era imoral îşĭ luă un vĕl care nu era pudórea, dar cel puţin o ipocrisie care încă esprimă óre-care respect în public în faţa acelor ḑeităţĭ cărora le insultăm templu. Astăḑĭ nu maĭ este acea sfială. Un cynism blestemat domnesce peste tóte şi face a se da un merit trădărilor şi tutulor viţiurilor. Se vede dar că trădările şi tóte viţiurile sunt încurajate şi onorate şi virtuţile desaprobate? Acolo unde ceĭ ce cărmuiesc n'aŭ moralitate, este când nu se tem de nicĭ un con-

trol, de nicĭ o judecată a opiniunii publice, este când opinia este nefavorabilă imoralii.

Hotarele ţĕrii româneschi sub ministerul D. Ghica se călcară din multe părţĭ de ungurĭ armaţĭ.

Naţia şi Domnul se insultară prin dispreţul cu care unii ómenĭ fărămară piquetele române. Ce face acest nefericit minister în faţă cu insultele ce primesce naţia? Ce face însuşĭ spiritul public? Nepăsare! Nepăsare de patrie! Isvorul nepăsărilor de tóte drepturile sale de om şi de cetăţén.

O naţie începe a muri când guvernele sale se aleg prin influinţa streinilor; când legile eĭ nu se maĭ esecut; când naţia se împarte în învingătorĭ şi învinşĭ; când meritul este nè-apreţiat; când partida dă dreptatea; când cheltuiesce maĭ mult de cât are Statul şi cetăţeanul; când nepăsarea de patrie, face a se nesocoti tóte insultele, tóte umilinţele ce se daŭ patrieĭ; când trădarea arbitrarul, şi corupţia numaĭ aŭ ruşine a vorbi în public ca femeile desfrănate ce îşĭ arată corpul nud; când opinia rămâne surdă la vocea patrieĭ, dreptaţeĭ, adevĕruluí şi moraleĭ; când sciin-

ţele sunt năbuşite, artele stinse, litterile ucise şi despreţuite, comerciul lăsat liber la alegători ca sĕ abuse de averea şi de viaţa publicului; când orĭ ce concesiunĭ născătóre de risipe se concep în ideia nu a da le bien être, ci a crea mijlóce de avuţirea celor care le fac; când toţĭ nasc, cresc, se formă spre a trăi din budgetul statuluĭ; când munca nu se maĭ onoră, şi cerşetoria nu maĭ face a roşi; când hrănirea se pedepsesce la ceĭ săracĭ, şi se cruţă hoţiĭ înavuţiţi prin case, prin moşiĭ făcute în serviciŭ, când se despoie instituţiunile române de subvenţiĭ şi se dă la instituţiunĭ streine; când instrucţia publică cheltuiesce milióne ca sĕ întreţie sinecure pentru favoriţĭ, şi nu produce nicĭ un om; când hoţia şi necapacitatea se esersă până la cel din urmă aginte al autorităţiĭ publice asupra Statuluĭ saŭ particularilor; când tóte resursele de viaţă ale naţieĭ se fac instrumente servile în mânile guvernelor ce nu maĭ sunt adevĕrata espresie a naţieĭ ci a Streinilor.

Dintr'o ast fel de stare de lucrurĭ nasce nepăsarea de patrie şi din nepăsarea de patrie robirea la toţĭ aceĭ streinĭ care nu puteaŭ trăi

în patria lor, saŭ care nu avéŭ patrie, de la fugariĭ politicĭ aĭ Romeĭ ce venéŭ sĕ céră apărarea și ospitalitatea Dacilor, singură țéră ce maĭ era liberă, până la streiniĭ de orĭ-ce naționalitate, ce vin aicĭ, concur la esersiciul general al activitățiĭ și munciĭ și se hrănesc, prosper, fără chiar a fi recunoscătorĭ către o țéră care ĭ-a primit ca patrie, și unde aŭ drepturĭ și nu aŭ datoriĭ. Consiliațĭ de o ideie națională, Româniĭ care aŭ guvernat în ceĭ ḑece anĭ din urmă aŭ dat drepturĭ de cetățenĭ românĭ la toțĭ streiniĭ, din Rusia, din Austria, din Turcia, fără reciprocitate.

Așa cum fac popoliĭ robĭ către popoliĭ conquiranțĭ. Ideie absurdă. Unirea Românilor nu se va face cu aceste mijlóce. De multe orĭ asemenea drepturĭ date de o patrie sunt causa ucidereĭ celeĭ maĭ marĭ speranțe în realisarea uneĭ marĭ ideĭ, căcĭ aceĭ care vin, care se despart de popolul lor, represintă alte sentimente streine. Ideile marĭ se realiḑă prin mijlóce marĭ, prin sacrifice marĭ, și atuncĭ când convicțiunea realisăriĭ uneĭ ideĭ este reciprocă.

Unirea cu Moldova ar fi fost compromisă,

daca acest neam romănesc, de o parte şi de alta, nu ar fi fost atăt de inteleginte şi atăt de generos sĕ nu dea o causă neatărnată de ómenĭ relelor la care se espuseră prin unire de-o-potrivă între acestĭ romănĭ.

Dar Romănii fuseră galantomĭ în darea drepturilor lor la streinĭ. Cu primirea în ţéra lor a phanarioţilor, credură că aŭ făcut un act de religie, de bine-facere. Acest act îl plătiră cu săngele ţĕriĭ. In nicĭ un Stat civilisat streinul nu este maĭ bine de căt în Romănia. Ce în altă ţéră ar fi un avantagiŭ de a fi naturalisat, aicĭ este un avantagiŭ de a fi supus strein. Acest rĕŭ isvorasce din misera nóstră organisaţie, din maĭ misera esecuţie a legilor pentru toţĭ deopotrivă.

Streiniĭ sunt primiţĭ contra legilor, în foncţiunĭ. In statele Europeĭ nu sunt. Partea în general ce romàniĭ fac streinilor în ţéra lor, ospitalitatea ce le daŭ, maĭ ales într'un timp când nicĭ un român nu părăsesce ţéra luĭ să 'şĭ caute viaţa la streinĭ, este ceva care denotă un sentiment umanitar, o mostenire frumósă de la macsimele acesteĭ bisericĭ române. Toţĭ streiniĭ chrestinĭ, dupe acésta biserică cu

mult maĭ tolerință de căt doctrinele luĭ Photius, fuseră tot d'auna privițĭ ca frațĭ. Dar în acéstă datină născea asemenea ura pentru păgănĭ : sentimentul lungelor lupte între chrestinĭ și păgănĭ de la August până la Constantin cel mare, și care dăini neîncetat. Tot ce s'ar ḑice contra acestuĭ spirit de netolerință, ar cuveni maĭ bine principuluĭ plecat de departe, ar cuveni maĭ bine aceĭ intolerințĭ ce ese atăt dé vie din isvorul altaruluĭ catholic, protestant, aceste marĭ scolĭ chrestine care urăsc maĭ mult pe chrestinĭ de alte rithe de căt pe păgănĭ, ca când principiĭ christianismuluĭ nu ar maĭ esista în fața ambițiuneĭ cultuluĭ. Orientul este prada netolerințiĭ. Luptele nu sunt contra păgănilor, ci de chrestin la chrestin.

Sunt puterĭ care ḑic : politica nóstră în Orient este catholicismul ; altele protestantismul. Românii toleră tóte religiile în țéra lor. Le ajută chiar cu subvențiĭ, și tot eĭ sunt netolerințĭ. Românii aŭ deschis sînul țĕrii, sînul familieĭ, streinilor, fără a lua nimic în loc, și tot eĭ sunt barbarĭ! Dar, este o lege pe o veche datină, o lege ce este a bisericiĭ mume,

ce este voința apostolilor, espresiunea timpilor de la Constantin când urma luptele între chrestinĭ și păgânĭ. Acéstă lege este în tradițiile românilor. Este în tractatele Porțiĭ cu puterile garante, este în constituția nóstră.

Una din cestiile care rădică óre-care umbră pe liniștea patrieĭ este cestia ebreilor. Certele între populațiĭ aduc slăbiciunea uneĭ națiĭ. Cestia acésta nu este religiósă. Ea este politică. Nu este rădicarea templurilor care inquietă pe Românĭ, căcĭ acest drept ebrei l'aŭ avut tot-d'auna în principate. Vechile datine ale patrieĭ recunosc pe streiniĭ care nu sunt crestinĭ ca streinĭ care nu aŭ drept a se naturalisa.

Puterile Europeĭ, ele însușĭ recunosc acésta. Principul este recunoscut chiar în Convenția de Paris care ne fuse dată, cu diferința că liberĭ sunt româniĭ a face legĭ regulătóre pentru cestia streinilor ce nu sunt chrestinĭ. Temerea de a nu se întroduce turciĭ suzeranĭ în afacerile nóstre din untru, a trebuit sĕ consilie și pe strĕbuniĭ noștri și pe puterile garante, sĕ păstreze un principiŭ care respingea pe streiniĭ necrestinĭ de la dreptul de a se

naturălisa ca streinii chrestinĭ; iar nicĭ decum sentimentele de netolerinţă. Cuza a dat streinilor necrestinĭ dreptul la naturalisaţie. Constituţia l'a desfiinţat din nuoŭ, avênd în vedere turburările ce născură în ţéră între românĭ şi între evreĭ. Evreiĭ urméză a fi privițĭ ca streinĭ necrestinĭ şi fără dreptul de a cere naturalisaţia.

Astădĭ eĭ cer acest drept. Alţiĭ sunt de opinie a li se da dreptul de cetăţenĭ, în bloc, prin consideraţie că eĭ sunt nisce vechĭ populaţiĭ ale Românieĭ, şi că îndată ce s'ar proclama libertatea religiilor aŭ drepturĭ politice.

Româniĭ nu vor sĕ dea în bloc dreptul celor streinĭ crestinĭ la naturalisaţie. Adversariĭ naturalisaţiĭ evreilor, dic că eĭ nu sunt populaţiĭ vechĭ ale Românieĭ, că sunt nuoĭ veniţĭ, că sunt toţĭ supuşĭ streinĭ, care n'aŭ drept a se naturalisa, că legile şi puterile streine aŭ recunoscut acestea tóte. Că nu este Mosaismul ce îĭ face sĕ i respingă, ci temerea de a vedea naţia înecată de invasiĭ barbare care deja aŭ cotropit tot în Moldova, tótă viaţa, tóte resursele, afară de guvernul ţĕriĭ; că în acest cas o naţie are dreptul a se apĕra cu armele; nu se

póte da streinilor necrestinĭ dreptul nicĭ de a se naturalisa, cácĭ nu se póte da evreilor şi a nu se da şi mahometanilor, şi că aicĭ este cestie politică. Că căt pentru cestia a sĕ da ebreilor drepturĭ politice în bloc, ar fi ementa naţiĭ, şi acelora care ar consilia-o sĕ o facă, căcĭ ar fi a o consilia se se dea róbă la streinĭ. Ebreiĭ fiind populaţiĭ nu ale Românil, ci supuşĭ streinĭ, cu altă limbă, cu alte datine, cu alte sentimente naţionale de căt Româniĭ, cu alte aspiraţiĭ pentru viitor; nisce bande streine, instrumente ale uneĭ politicĭ streine prin care viséză a căstiga gurile Dunăriĭ. Ḑic încă ca dândule drepturĭ în bloc, ar fi sĕ le dea lor streinilor necrestinĭ maĭ mult de căt streinilor crestinĭ ţinuţĭ a cere naturalisaţia, şi că ar fi a se face ceia ce nu face decăt o naţie care se sinucide ca sĕ facă plăcere inamicilor eĭ. Alţiĭ însă, aruncănd un ochiŭ înfiorat asupra acesteĭ grave cestiunĭ care pare óre-cum că interesézá tótă naţia Românescă, inturnă tótă cugetarea, tótă temerea către o cestie maĭ gravă : *germanisarea ţĕriĭ.* Maĭ multe subvenţiĭ, preferinţĭ, favorĭ, date noilor instituţiĭ germane ce nasc aicĭ, aŭ făcut pe ómeniĭ ceĭ

maĭ inteligințĭ să se găndéscă, maĭ ales că aceste lucrurĭ se fac cănd tot ce póte da viață Românii, sciință, arte, littere, limbă, theatre, instituții de tir se persecută!

Cu tóte acestea sĕ vorbim ceva maĭ mult despre acéstă cestiune de natură a aduce în nație desbinărĭ și slăbire, de va fi reŭ condusă, cum sunt tóte cele alte cestiĭ care aŭ făcut se îngenuche nația.

Cestia acésta nu póte primi alt nume decăt *Cestia invasiĭ streinilor în téră.* Lăcomia proprietarilor și degradarea consciințeĭ guvernelor, care traficaŭ cu invasia evrească, aŭ fost causa înecăriĭ Moldoveĭ de evreĭ, cum și nații întregĭ de streinĭ.

Astădĭ acéstă invasie devine periculósă prin neîncetatele năvălirĭ ce urméză a se face.

Înainte de a da figura invasiĭ și a tabloului suferințelor Moldovii, tabloŭ dureros și înfiorător, sĕ cercetăm daca acéstă cestiune este religiósă saŭ politică.

S'a dis că este religiósă. S'a atribuit refusul de a se da drepturĭ acestor populații streine, fanatismuluĭ religios. Dupe vechile legĭ și datine ale Românilor, streinii de religie

chrestină singurĭ aveaŭ dreptul a fi admişĭ între pămêntenĭ, urmănd legile ţĕriĭ. Strĕiniĭ necrestinĭ nu aveaŭ acest drept. Acéstă vechiă datină nu era născută din phanatismul religios. Era un cuvênt cu totul politic în faţă cu Turciĭ, suzeranĭ, care nu eraŭ crestinĭ; era un mijloc politic în tractatele nóstre chiar cu Turciĭ spre a nu se amesteca în lucrurile nóstre din întru. Acest prin·ipiŭ recunoscut de înalta Pórtă, recunoscut chiar de Puterile garante, care aŭ elaborat şi subscris noua stare politică a Principatelor unite, şi Convenţia de Paris în care se ḑice că streiniĭ crestinĭ vor fi primiţĭ la dreptul a cere naturalisaţia lor, urmănd prescripţia legeĭ de naturalisaţie; căt pentru streiniĭ necrestinĭ, nu vor avea aceleaşĭ drepturĭ; dar camerile vor face legĭ pentru acésta.

In tot acel timp, dupe constituţie, dupe tractate recunoscute de şépte puterĭ garante, streiniĭ *necrestinĭ* nu avéŭ drept la legea de naturalisaţie, prin urmare evreiĭ de atuncĭ şi pănă astăḑĭ aŭ fost priviţĭ ca streinĭ în acéstă ţéră fără dreptul streinilor crestinĭ la naturalisaţia; decĭ ca streinĭ nu aŭ dreptul a

pune înainte cestiunea că eĭ locuiaŭ de mult timp Româniile şi făceaŭ o parte din populaţiĭ, pentru care sĕ li se dea drepturĭ în bloc cum pretind uniĭ.

Tótă Europa și naţia ĭ-a considerat ca streinĭ, prin acte recunoscute de tótă Europa ca streinĭ care nu pot a se bucura de naturalisaţie cum se bucură streiniĭ crestiniĭ, dar care s'ar putea bucura maĭ tărḑiŭ daca naţia ar voi.

Cestiunea Ebraică este politică, iar nu religiósă. Nu sunt româniĭ ceĭ maĭ fanaticĭ apărătorĭ aĭ christianismuluĭ, precum se dovedesce chiar prin nepăsarea lor în privinţa propagandelor ce fac cele alte culte chrestine contra păgănismuluĭ în Oriente și un rith contra celuĭ alt.

Din momentul ce este o cestiune politică, orĭ ce Stat are dreptul şi datoria a'şĭ apăra teritoriul seŭ, naţionalitatea sa, legile sale, precum nicĭ a supăra interesele vecinilor seĭ.

Aŭ trecut mulţĭ barbarĭ peste Dacia, daca ar fi fost sĕ 'ĭ recunóscă pe toţĭ ca cetăţenĭ, ce ar fi fost de acéstă naţiune latină?

Ţiganiĭ crestinĭ, nomaḑi, se domestices.

Netogiĭ închinătorĭ la stele, nomaḑi, nesupușĭ la nicĭ o datorie în ţéră, trăind în pădurĭ în seminţiĭ, în familiĭ, din prade ce putéŭ sĕ facă, căcĭ eĭ nu lucraŭ, din cerşetorie, din iarba și fructele pădureţe. Femeile lor cu copiĭ în braţe cerşeaŭ prin sate saŭ prădaŭ, ghicéŭ și îșĭ arătaŭ părţile genitale la ómenĭ pentru banĭ ca sĕ nu-ĭ prindă frigurile. Acésta se petrecea încă pe la 1830. Generalul Kiselef ordonă desfiinţarea acestor miĭ de ómenĭ ca bande nomade şi sĕlbatice.

Eĭ sunt despărţiţĭ muma de copiĭ, bărbaţĭ de femeĭ, boteḑaţi în legea crestină şi împărţiţĭ pe la stăpânĭ, în căţĭ-va anĭ se stinseră în familia cea mare a ţiganilor.

Ţiganiĭ se liberéză. Eĭ devin cetăţenĭ, nu pentru că eraŭ crestinĭ, dar pentru că eraŭ românĭ, pentru că ceréŭ a se confunda între românĭ şi pentru că neavênd nicĭ odată pretenţia a forma o naţionalitate ţigănéscă, nicĭ un stat ţigănesc, nicĭ o populaţie aparte, pusă sub protecţiĭ streine, şi aspirănd ca ast-fel sĕ ia în mănă comerciul, industria, agricultura, tótă viaţa românilor, şi maĭ tărḑiŭ chiar guvernul.

Ţiganiĭ nu aspirară la acésta : dispărură între Românĭ. Nimic nu-ĭ distinge de căt colórea.

Iată populaţiĭ ale Românieĭ. Populaţiile ebraice, sunt streine; sunt supuse streine. Nu sciŭ când ele s'ar înpămênteni în bloc, cum pretind uniĭ, ce ar face Austria care are maĭ multe sute de miĭ de aceştĭ evreĭ cu pasporturile sale? I-ar maĭ proteja? Nu vom vorbi de religie, nicĭ de limbă, vom vorbi de intenţiĭ inamice naţionalităţiĭ române.

Ebreiĭ pot sĕ aibă aspiraţiĭ a fonda o noă Judeie în Moldova. Fie-care colonie streină în Principate póte sĕ aibă un vis de conquistă, precum fie-care naţie în întrul seŭ are dreptul de a risipi asemenea visărĭ.

Maĭ aŭ un drum, acela ce aŭ luat evreiĭ englesĭ, francesĭ, germanĭ, ce s'aŭ confundat cu naţiile unde locuiesc, şi nu maĭ a remas altă diferinţă de căt a religieĭ, ceia ce aŭ făcut aicĭ bulgariĭ, greciĭ, ţiganiĭ. În adevĕr evreiĭ în Francia sunt francesĭ, de secolĭ n'aŭ altă naţionalitate, aŭ numaĭ religia lor. Vorbesc limba, aŭ sentimentele, datinele. aceléşĭ drepturĭ şi datorii ca francesiĭ. Ebreiĭ aicĭ

sunt noĭ; vorbesc două jargóne streine acestor țĕrĭ; N'am uĭtat nicĭ o dată cum ebreiĭ din Francia, Englittera, cum D. Cremieux, Montefiore, care sunt francesĭ și alțiĭ pretind ca noĭ aicĭ sĕ dăm drepturĭ în bloc ebreilor? Ce aŭ eĭ francesĭ, cu ebreiĭ care n'aŭ nimic, nicĭ limbă, nicĭ datine, nicĭ civilisația care o aŭ israelițiĭ din România? Aŭ alte datine, alte sentimente. De unde vine acest intere între francesĭ și jidaniĭ sĕlbatecĭ? din religie?

Româniĭ aŭ religia rusă, decĭ Rusia are dreptul și datoria naturală a ne protege și a ne declara frațĭ? Ebreiĭ francesĭ dar orĭ aŭ remas tot ebreĭ și nu sunt sincerĭ francesĭ, orĭ fac din religie naționalitatea lor, nu este sentiment neinteresat.

Comerciul cel mare și cel mic, industria, agricultura ce aŭ luat prin cutezare monopol, a putut, lovind interesele vitale ale mulțimiĭ națieĭ româneșcĭ, sĕ destepte pe poporul român, și să ia măsurĭ a combate acéstă anulare a sa în patria sa prin nisce streinĭ ce vin și îĭ dispută nu numaĭ mijlócele de viață, dar chiar drepturĭ pe care el le-a apărat cu sân-

gele seŭ în trecut. Aicĭ este greutatea resolvăriĭ acestiĭ marĭ cestiĭ.

Iaşul este o cetate ebraică, cele alte oraşe ale Moldoveĭ îşĭ iaŭ pe tótă ḑioa o phisionomie ebraică. Dar toţĭ sunt supuşĭ streinĭ. Tótă viaţa trece la ebreĭ, la conquueranţĭ. Este o luptă surdă care póte sĕ aibă urmărĭ amare.

Guvernul ce a făcut crima a închide ochiĭ asupra cresterei acesteĭ invasiĭ prin bande de vagabonḑĭ neprecurmate î.ecănd ţéra : ómenĭ fără mijlóce de viaţă. Dupe erorile sale, nu a sciut a pune un ordin uneĭ stări de lucrurĭ ale căriĭ urmărĭ se ghicéŭ de tótă lumea.

România ca tóte naţiile din Europa are dreptul a espatria orĭ ce strein care póte sĕ devie vătĕmător intereselor de moralitate ale societăţiĭ. Acest drept este în tractatele din urmă suscrise de puterĭ. Ministerul liberal a cercat acésta. Partidele politice, sacrificănd ca tot d'auna, interesele generale ale societăţiĭ la interese de partidă, aŭ făcut causa lor din causa bandelor de aventurierĭ ebreĭ ce înecaŭ ţéra şi îĭ daŭ acea phisionomie ce dă unuĭ pămênt o invasie de ómenĭ care nu aŭ ce mănca şi care vin sĕ prade o ţéră. Guvernul pănă as-

tădĭ nu a găsit nicĭ un mijloc a repara rĕul. Căcĭ nu are curagiul a apăra tractatele susscrise de puterĭ şi a se purta contra forţiĭ, într'un chip se-ĭ facă onóre.

Orĭ acele tractate sunt adevĕrate, orĭ nu sunt. Daca sunt de ce nu se respectă în privinţa celor slabĭ? Daca nu sunt de ce ni se maĭ vorbesce de ele? În consiliul de Stat în condica civilă se admise principul de libertatea religiilor. Streiniĭ necrestinĭ eraŭ priviţĭ ca streiniĭ crestinĭ la dreptul a cere naturalisaţia în puterea legiĭ.

Prin acest principiŭ Româniĭ se punéŭ maĭ sus de orĭ-ce critică. Le rămânea lor libertatea de a da şi cuĭ acele drepturĭ. Parlamentul Engles votéză naturalisaţiile streinilor cu mare scumpătate. O singură voce contra este destul sĕ facă sĕ cadă, sĕ pérdă dreptul de a maĭ reveni.

Februariştiĭ orĭ nu se mulţumiră cu principul libertăţiĭ religieĭ proclamat în condică, orĭ voiră sĕ arate că naţia dupe 11 februariŭ a dat ebreilor drepturĭ, ca sĕ facă a se sprijini moralicesce actul revoluţionar în Europa,

pretinse a pune în constituţie drepturile politice ce se daŭ ebreilor.

Era darea în bloc a drepturilor la ebreĭ supuşĭ streinĭ, ceia ce nu se făcuse pentru streiniĭ chrestinĭ care eraŭ supuşĭ la legea naturalisaţiĭ, saŭ îĭ supunea şi pe ebreĭ la acea lege? nu-mĭ aduc bine aminte; dar se întărîtă poporul. Acţia de opunere era maĭ mult în viţele ortodocse streine; populaţia română devine sceptică pentru motive că orĭ-ce guverne o fac de îşĭ perd speranţele de desvoltarea libertăţilor şi fericirilor eĭ, pentru motive că vĕḑură clerul aliat cu tyraniĭ contra poporuluĭ şi luptând contra suveranităţiĭ poporuluĭ şi pentru tyranĭ.

Cu tóte acestea agenţiĭ reacţiĭ îndată dupe 11 februariŭ, întărîtaŭ poporul contra ebreilor. Poporul, maĭ ales nefericitul popor român din Moldova, maĭ nefericit, maĭ strivit, maĭ despoiat de căt tóte cele alte populaţiĭ ale Românieĭ, se lasă a se seduce la consiliile ambiţioşilor, ajutate puteric de conduita acestor populaţii ebreescĭ, supuse streine, ce trăia din săngele ţĕriĭ fără nicĭ o datorie către societate; ce lua în măna lor pănea din

gura micilor comercianţĭ românĭ, ce despoia ţĕranil prin înşelătoriĭ în complicitate cu cruḑiĭ proprietarĭ românĭ, protectoriĭ lor. Ebreiĭ supuşĭ streinĭ, luaseră tot din măna Moldovenilor, afara de guvern. Le trebuia şi guvernul. Decĭ le trebuia drepturĭ politice în bloc. Lovirea de la 11 februariŭ făcută fără naţie se vĕḑu fără putere în curtea camereĭ. O cameră adusă de învingătorĭ, plecă capul şi sterge din condica civilă acel princip ce da tutulor streinilor fără distincţie de religiune dreptul a cere naturalisaţia.

Actele suscrise de puterile streine stipulă că streiniĭ crestinĭ singurĭ aŭ dreptul a cere şi a primi naturalisaţia. Streiniĭ necrestinĭ, va fi o cestie a se face legĭ de naţie când se va găsi de cuviinţă. Aceste lucrurĭ aduseră fapte care deveniră maĭ grave prin colórea ce le dete patima, şi partidele în luptă. Naţia daca voia daca voiesce încă, liberă este a proclama că toţĭ streiniĭ crestinĭ şi necrestinĭ aŭ un drept natural, acela de a cere naturalisaţia, ce se póte da saŭ refusa. Dar cestia s'a făcut maĭ gravă. Sunt ómenĭ care ar voi sĕ dea drepturĭ politice în bloc ebreilor streinĭ, supuşĭ

streinĭ, violănduse ast-fel legea naturalisaţieĭ, şi considerănd pe ebreĭ nu ca streinĭ, precum îĭ consideră constituţia şi tractatele, dar ca populaţiĭ Romănescĭ, ce daca n'a avut drepturĭ aicĭ a fost numaĭ din causa religieĭ. Eĭ ănsă nu o spun curat, căcĭ n'aŭ argumente, căcĭ nu pot sĕ ascundă că ebreiĭ sunt supuşĭ streinĭ, şi nu este de mirare într'o ḑı sĕ vedem că se dă în bloc drepturĭ politice ebreilor ca pămêntenĭ.

Nepăsarea de religie nu a născut din venirea ebreilor, nicĭ a celor alţĭ streinĭ. Catolicismul, protestantismul aŭ fost netriumphătorĭ în propagande între romănĭ. Căt pentru Mosaism, el nu are nicĭ o înrîurire prin urmare nu póte contribui în nimic la nepăsarea despre religia patrieĭ. Este invasia ţĕriĭ de aceste bande care o înspăimêntă cu drept cuvênt.

Sĕ fim sincerĭ. Este cestia religiósă? nu. Prin legĭ şi tradiţie Romăniĭ n'aŭ dat drepturĭ de naturalisaţie la streinĭ necrestinĭ, sĕ dea, supuinduĭ pe toţĭ la lege, fără escepţie de religiune, póte fi tot ce naţia va da; dar drepturĭ politice în bloc nu va da, fără a se perde, fără a se omorî singurĭ. Ebreiĭ sunt streinĭ,

religia lor care era causa de nu eraŭ primițĭ ca streinii crestinĭ, nu póte fi causa a dobêndi drepturĭ politice în bloc, când streinii chrestinĭ nu pot se le aibă de căt cu condiție a se conforma legeĭ de naturalisare. Legea naturalisațiĭ nicĭ nația nu póte se-o violeze fără a se ucide.

Ast-fel este soluția posibilă și dréptă a cestiĭ ebreilor. Eĭ sunt streinĭ. Eĭ sunt supușĭ streinĭ. Nicĭ o lege nouă n'are putere retroactivă, nicĭ o lege nu póte sĕ le ție séma de șederea lor trecută în țéră spre a le da drepturĭ în bloc. Sunt streinĭ, se se supuie la legea strĕinilor.

Prin numĕrul lor ce cresce pe tótă ḑioa din fuga lor din Rusia, din Austria, și trecerea lor aicĭ, aŭ adus în liniștita și fericita patrie a Romănilor, unde era unire între locuitorĭ, amóre, pace, și aceleașĭ interese sĕ apere, aceleașĭ drepturĭ și datoriĭ, ceia ce da putere patrieĭ, dăndu-ĭ unirea, înfrățirea, păstrănd o singură tabără, o singură causă, un singur interes. Ce a născut din aceste invasiĭ streine? Slăbirea patrieĭ în fața streinilor; anarhia între populațiĭ; ura, lupta, neîncrederea, temerea despre anularea drepturilor Romănilor printr'o protecție streină neînțelésă, și necurată

de ariere-cugetărî, rěŭ-voitóre linistiĭ şi ordineĭ la Dunăre. Nu eraŭ destule certele nóstre interióre, care ne-aŭ slăbit şi ne-aŭ oprit pe calea progresuluĭ omenesc, a trebuit sě ne deschidem sînul a primi noĭ elemente de discordie şi de mijlóce de slăbire şi de perire pentru acéstă nefericită naţie. Sě presupunem că Românii care făcură multe lucrurĭ fără voinţa lor, ci conduşĭ de capĭ nesincerĭ şi ambiţioşĭ, saŭ de tyranĭ, daŭ astăḑĭ drepturĭ politice ebreilor, nu ḑic turcilor, căcĭ aceia nu esistă, sunt ficţiĭ. Ebreiĭ esistă şi daca Româniĭ se uită cu temere la acele drepturĭ reclamate contra legilor lor, este că pe aceĭ streinĭ ce nu sunt crestinĭ îĭ vede venind în patria lor, şi deposedându-ĭ de tot ce au maĭ sănt. Îĭ vede, nu ca pe nisce colonĭ, ce vin sě céră ospitalitatea datorită umanităţiĭ, dar ca pe nisce bande ce vin sě facă cotropire, protejate de baionete nevěḑute şi maĭ periculóse de cât cele ce se pot vedea şi se pot încrucişa când streinul vine de îţĭ calcă patria. Este o datorie săntă în tóte societăţile omenescĭ, a nu ataca nicĭ o dată interesele celor alte naţiĭ vecine, nicĭ averea lor, nicĭ

măndria lor, dar este un drept sacru, ce nasce cu omul, ce nasce cu familia, ce se măresce cu naţia, a se apăra de orĭ ce călcare de afară spre a 'şĭ păstra drepturile şi libertăţile, saŭ a muri cu consciinţa dreptuluĭ. Acest drept este evangelia politică a tutulor naţiilor marĭ din Europa, drept pe care ele însuşĭ esistă. Acest drept este şi al nostru. Şi marele puterĭ, în misia lor de progres şi desvoltare a umanităţilor, în condiţiile admise de philosophia umană, de natura omuluĭ şi a luĭ Dumneḑeŭ, aŭ întărit cu săngele lor nobil şi generos, vărsat pe marea Négră, acest mare drept al Romănilor. Când aŭ ḑis : Liberĭ sunt romăniĭ sĕ nu priméscă în sênul lor strĕinĭ crestinĭ de căt în puterea legiĭ lor care o recunóscem, iar căt pentru strĕiniĭ necrestinĭ vor face eĭ legĭ, cănd spiritul de netolerinţă va dispare treptat, şi cu înţelepciunea omenéscă.

Pentru ce dar drepturile naturale de apărarea patrieĭ ni se contestă? De cine, de puterĭ? Nu. Puterile aŭ primit tractatul de Paris, aŭ recunoscut constituţia nóstră, adecă acel principce face deosebirĭ între strĕiniĭ crestinĭ şi strĕiniĭ necrestinĭ.

Starea lucrurilor ast-fel cum este, este în datinele vechĭ ale țěriĭ, în legile eĭ, în acte găsite bine ast-fel de puterile garante, în cuvintele și drepturile țěriĭ de conservarea sa proprie, în constituțiunea care a venit și a surpat chiar art. din condica civilă care nu maĭ făcea diferință între streiniĭ chrestinĭ și streiniĭ necrestinĭ. De cățĭ-va anĭ lucrurile s'aŭ schimbat, invasiile ebreescĭ se înmulțesc, se măresc, devin periculóse pentru esistința nații Aceste condițiĭ cer statu-quo dupe const'tuție. Cestia ebreilor cată sě rămàie mórtă. Orĭ ce s'ar face, ar fi a atinge o córdă periculósă și pentru românĭ și pentru ebreĭ. Cine reclamă a se schimba statu-quo? nația? din contra. Constituția? din contra. Interesele patrieĭ? din contra. Puterile garante? nu. Căcĭ ele prin tractate recunosc ceia ce avem astăḑí. 11 februariŭ? El însușĭ s'a retractat. Atuncĭ reclamă ebreiĭ, și partidele mbițióse care vor sě arḑă móra ca sě arḑă șóreciĭ. Lăsațile sě strige, nu credem nicĭ un guvern român atât de neînțelent sě vie cu orĭ ce lege ar fi, sě schimbe statu-quo.

Oprițĭ de a maĭ intra Ebreĭ în țéră la hotare, cu mare severitate în puterea legiloru.

Iată ce este de făcutu de o camdată daţĭ afară vagabonḑiĭ cum îĭ daŭ tóte naţiile. Nu faceţĭ? Nu vreţĭ se scăpaţĭ patria.

DREPTATEA

Intr'o ţéră unde ómeniĭ trăiesc din nedreptate, dreptatea este spaima tutulor, de aicĭ acéstă nepăsare de dreptate. Nu este atât guvernul ce blamăm când vorbim de nepăsarea religieĭ, patrieĭ, dreptăţeĭ cât naţia. Guvernul sub constituţiĭ este voinţa naţieĭ. Într'o naţie unde dreptatea domnesce şi este în sentimentele sale, în cugetările sale, în datinele sale, un guvern nu violéză dreptatea fără a se ucide.

Unde însă din contra sentimentele de dreptate naturale fiinţiĭ omenescĭ, părăsesc pe om şi îl lasă degradat în starea de vită, un guvern ce ar apăra dreptatea, ar fi victima frumóselor luĭ sentimente. Amar aceluĭ popor unde guvern şi guvernaţi se unesc sĕ sdrobéscă dreptatea. Dreptatea residă în societate, şi societatea este ce eĭ tortură, acolo societa-

tea sĕ hrănesce cu săngele sĕŭ propriŭ, béŭ cu voluptate săngele.

Dreptatea este voinţa puterică şi statorică de a da fie-căruia ceia ce este al seŭ. Este o virtute preţiósă unită la sentimentul egalităţiĭ omenescĭ, isvorul tutulor virtuţilor politice şi morale, equitatea.

Dar póte fi dreptate într'o ţéră unde guvernul nu are consciinţa de dreptate? pentru care dreptatea este împăcată când a permis unuĭ miserabil instrument sĕ violeze dreptatea? Cănd un guvern dispune de judecătorĭ, prin urmare de judecăţĭ, şi când acel guvern este o facţie, este apăsător în faţă cu partide, cu naţia pe care o tortură? Este garantată dreptatea, când curtea este ocolită de favoriţĭ ce trăiesc din pradă, şi numaĭ póte esista de căt prin tolerinţa lăsată acestor apăsătorĭ, a ucide dreptatea? când, în aceste condiţiĭ ministrii trafic cu averea Statuluĭ si nu plătesc, saŭ când furăl Cănd judecătorul este ordonat de ministru sĕ omóre pe cel ce are dreptate, sĕ scape pe cel ce nu o are, când judele tremură, şi i se respunde că are a face ce i se ordonă, saŭ se va destitui; Când acest nefericit in-

strument al tyranieĭ nu are consciinţă şi se supune, maĭ este dreptate? Căt de despot sĕ fie un guvern, nu póte sĕ dispuie de dreptate, cănd nu va dispune de judecătorĭ, de căt atuncĭ cănd va găsi în judecătorĭ fiinţe atăt de degradate, de corupte, de tăvălite, de lacome, încăt fără sĕ aibă a se teme de a'şĭ perde postul fiind inamovibil, sĕ priméscă a face o nedreptate, ca sĕ înainteze; infamiĭ din care vedem născănd în tóte ḑilele nulităţĭ, şi laşităţĭ, şi trecênd repede la puterea înaltă spre a continua o stare de ucidere, de degradare, de tăvălirĭ, de tortură a nefericiteĭ societăţĭ care nu maĭ are nicĭ dreptul a se plănge, nicĭ puterea a protesta. Atuncĭ nu-ĭ maĭ rămăne de căt sĕ se lase sĕ móră, căcĭ nu sunt popoliĭ ce aŭ viaţă, demnitate, energie, care sĕ las se se tăvăléscă în săngele dreptăţiĭ sacrificate.

Sub regulament, Domnul sancţiona sentinţele. Le sancţiona saŭ refusa. Dreptatea era un mijloc de guvernament cum şi de a'şĭ face avere. în urma tutulor judecăţilor ordonate. Forma s'a schimba. Este dat la judecătorĭ; dar judecătoriĭ sunt daţĭ ministruluĭ. El dispune de eĭ, de judecăţĭ. Simţul a rămas tot

acela. Nicĭ un guvern de ḑece anĭ nu a voit a da inamovibilitatea judecătorilor.

Dreptatea n'a căstigat nimic dela regulament; a perdut tot.

Ast-fel fuse şi în Francia. Regiĭ dispunéŭ de procese. Revoluţia proclamă suveranitatea naţieĭ, dă poporuluĭ dreptul justiţieĭ, conferindu-ĭ elecţia judecătorilor, căcĭ alt-fel suveranitatea naţiuneĭ, devine o minciună spre a înşela naţia. Restauraţia care tăgăduia, suveranitatea poporuluĭ saŭ a naţieĭ ce este tot aceia, dete regeluĭ dreptul de justiţie. *„Dreptatea s'administréză în numele regeluĭ prin judecătorĭ ce el numesce şi destituă.“*

11 februariŭ făcu o revoluţie spre a da ţĕriĭ legea justiţieĭ ce dase regilor restauraţia nobililor în Francia, căcĭ în adevĕr care este legea justiţieĭ astăḑĭ în ţéra nóstră daca nu: *„Justiţia s'administră în numele Domnuluĭ de judecătorĭ numiţĭ de domn.“*

Politiciĭ noştrii theoreticĭ aĭ căror capĭ sunt doctoriĭ apărătorĭ aĭ suveranităţiĭ unuĭ om pentru cuvinte de a înainta si a se înbogăţi din abusurrĭ, sunt când conservatorĭ, când revoluţionariĭ, dupe timp. Doctrinele le interpretă cum

se întîmplă. Eĭ recunosc cu Machiavel că cele treĭ forme de guvern, monarhie absolută, aristocraţie, democraţie sunt deopotrivă bune, ast-fel îĭ vědurăm luând parte la tóte perind. In privinţa puterii judiciare, când găsesc că trebuie cu totul deosebit de cea esecutivă şi legislativa când nu sunt la putere, când asigură că puterea esecutivă cată sě dispue de justiţie, că d sunt la putere!

Legea restauraţiĭ nobililor din Francia, că justiţia se administră în numele regeluĭ prin judecătorĭ ce el numesce şi destituă, rămâne sub tóte guvernele, ca o armă în mâna putereĭ şi a castiĭ ce profeséză de ḑece anĭ arta de a guverna prin arbitrar. De când în Francia judecătoriĭ sunt inamovibilĭ, ministrul ne maĭ dispuind de judecătorĭ, nu maĭ dispune de judecăţĭ.

Aceste guverne care aŭ făcut pe tribunale prin legĭ, judĭ în procesele electorale, avênd trebuinţă sě dispuie de sentinţele ce tribunalele ar da, stăruiesc a dispune de judecătorĭ. Chiar cestia de violarea alegerilor vine în ajutorul aserviriĭ la guvern a dreptăţiĭ.

De unde vine nepăsarea naţiĭ de dreptate

cum sĕ dă? de unde vine şi causa atător procese între ómenĭ? atător advocaţĭ, care aŭ înecat ţéra, ca în nefericita Sicilie. Voiŭ avea curagiul a o spune : din corupţia datinelor politice şi civice.

Este cu neputinţă ca ómeniĭ sĕ trăiască în societate, fără ca interesele şi patimele sĕ nu rădice între dênşiĭ certe şi nedomirirĭ ce partidele interesate nu pot apreţui, nicĭ hotărî, şi că este trebuincios de atuncĭ ca o putere să se aşeḑe pentru acésta. Dar sunt Staturĭ, unde datinele fiind corupte se ímulţesc procesele. Să nu ne facem ilusiĭ. Starea de aservire a justiţieĭ, este causa acestiĭ mulţimĭ de procese. Guvernul, el însuşĭ este de multe orí dorit pentru a 'şĭ da dreptatea ce nu se póte căpăta cu alt mijloc, saŭ a căstiga aceia ce dupe dreptate, nu s'ar fi putut căstiga. Acésta este starea cea maĭ degradată a dreptăţiĭ la o naţie. Despoierea ce purcede din sentinţe, de multe orĭ se esersă contra averilor Statuluĭ, de multe orĭ, dupe ministri, în favorul Statuluĭ. Partisaniĭ celor de la putere căstigă tot-d'auna, celor din oposiţie, perd tot-d'auna Cănd am venit la ministerul cultelor, am gă-

sit că tóte procesele Statuluĭ se perdéŭ. Chiar cele la care Statul avea dreptate. M'am plăns la Domn. Domnul observă acésta la preşedinţiĭ curţilor. Din acea ḑi tóte procesele statului eraŭ căstigate. Iar m'am plăns Domnuluĭ. Autorităţile sub guvern cănd aŭ proces, vin la tribunale cu advocaţiĭ cu care ministerul în societatea luĭ Popa Take şi Chipiliŭ aŭ trium hat de dreptatea alegerilor.

Simtomul cel maĭ lugubru însă este nepăsarea naţiĭ. Ni se va ḑice, ce va face naţia? Revoluţie? Nu. Revoluţiile perd pe românĭ. Orĭ ce revoluţie s'a făcut ne-a dat îndărăt. Relele ce suferim sunt efectele revoluţi lor. O nouă revoluţie perde Statul cu totul. Avem constituţie, dupe acéstă constituţie, naţia alegătorilor aŭ dreptul a trimite la cameră deputaţi şi senatorĭ, fie espresia violinţiĭ şi corupţiĭ, fie espresia alegătorilor, sunt cetăţenĭ, sunt stimaţĭ, onoraţĭ de lume, sunt românĭ, aŭ datorii grave, aŭ o patrie, aŭ o misiune aŭ un rol care este tot d'auna în interesul public. Aŭ diurne, ca se pótă fi neatărnaţĭ de orĭ ce ispită. Aicĭ este tot. Camerile nu vor să'şĭ facă datoria, se 'şĭ întrebuinţeze drepturile lor de

resistenţă legală, atuncĭ nu maĭ este naţie, suveranitatea eĭ este tăgăduită de ea însuşĭ. Nu maĭ este nimic de ḑis. Aceste camerĭ de ḑece anĭ nu aud gemetele naţiĭ ce suferă lipsa de dreptate şi nu găsesc în inteliginţa lor, în solidartıatea lor cu societatea ce o represintă, fie numaĭ cu numele, în dreptatea lor, acest sentiment care póte părăsi un om fră a'l lăsa degradat în stare de vită, care sĕ vaḑă că rĕul este în principul trecutuluĭ, despotismuluĭ, care ḑice: *„judecătoriĭ se numesc de rege, ministrul dispune de judecătorĭ, decĭ dispune de dreptate."* Şi nu găsesc în credinţele lor de suveranitate a poporuluĭ, în sănţenia misiuneĭ lor curagiul, a rădica rĕul şi a cere îndată îndreptare prin votare de legĭ, fară sĕ permĭtă retragerea legilor celor bune care se iaŭ de ministriĭ şi nu le maĭ aducă, mijlóce nedemne de apărarea intereselor particolare contra intereselor publice ce mulţĭ ministriĭ fac atuncĭ când roşesc a apĕra un proiect de lege.

Nepăsarea de dreptate este chiar în inima acelor care represintă naţia.

Aţi vĕḑut vre o dată un malad grav, ce 'şĭ dă viaţa şi nu are consciinţa rĕuluĭ care îl

consumă? faţa palidă, pare nepăsătóre, nemişcată la vorbele celor ce vorbesc de finele vieţiĭ sale. Ast-fel este nepăsarea ce se vede în naţiune, la lucrarea sórteĭ ce i se prepară.

Patriotism, religie, dreptate, aceste treĭ marĭ simtome de viaţă, de putere, de viitor, numaĭ există.

Luxul omóră o naţie, daca nu se iaŭ măsurĭ sĕ o opréscă în perirea sa. Desfrînată lăcomia de aur pentru fie-care ca sĕ mulţuméscă slăbiciunele materiale, lovesce tótă comunitatea. Ea sufere când acest viciŭ ia o mare întindere, suferă în interesele sale materiale, căcĭ sumele adunate de prodigĭ sunt adunate orĭ de unde în schimbul consciinţelor, în sacrificiul moraleĭ, onóreĭ; corupe datinele, degradă consciinţele, ascunde adevĕrul, tăgăduiesce dreptatea; societatea suferă căcĭ rĕul trece prin nervele corpuluĭ sĕŭ, legea nu póte face nimic aicĭ. Precăt se înalţă nivelul îndestulăriĭ materiale şi cultura intelectuală, se răd că asemenea nivelul trebuinţelor materiale şi intelectuale. Bucurarea care era prisos se face neapărată. Lucrurĭ la care privilegiaţiĭ bogăţieĭ pretindéŭ altă dată sunt reclamate

astăḑĭ la noĭ, în acéstă ţéră ce vine la viaţă, de toţĭ, saŭ de ceĭ mulţĭ, ce abia es din oul copilărieĭ. Abia intră în lume, le trebuie aur, aur mult a trăi ca toţĭ, trăsurĭ, loje la thèatre, laqueĭ, servitorĭ nenumăraţĭ servitorĭ chiar pentru servitorĭ. Balurĭ, festine, preumblărĭ, călătoriĭ la băĭ pe tot anul, serate, toalete luxóse. Cheltuĭelĭ care nicĭ odată nu sunt proporţionate cu resursele. Adevĕrată imagine a budjetuluĭ ţĕriĭ. Cel care căstigă o mie de leĭ pe lună cată să cheltuiască patru, căcĭ el trebuie sê trăiască ca un milionar, căcĭ ast-fel trăiesc toţĭ, căcĭ alt-fel nu sunt în lume. Cheltuielile aduce resurse triste. Uniĭ foncţionarĭ pradă Statul, pradă pe ceĭ înpricinaţĭ cu Statul, ca sĕ pótă sĕ trăiască, le trebuie palate, le trebue moşiĭ; doĭ, treĭ anĭ, sunt înfiinţate. Aceste manifestărĭ culpeşe, îĭ recomandă, le face amicĭ partidele, guvernul chiar, care vede în aceştĭ arborĭ ce cresc în florĭ, un sprijin. Societatea se onoréză sĕ le întindă măna. Abusurile se manifest. Toţĭ le acoper. Amar aceluia ce le va opri. Va cădea el însuşi în cursă, chiar inocint, căcĭ în faţa interesuluĭ care devine general, este solidaritate între ceĭ ce pro-

sper. Dreptatea chiar la tribunale este pentru cel tare. Junele ce 'şĭ-a făcut studiul abia venit, plin de datoriĭ în strĕinătate, fără stare, vede pe camaradiĭ seĭ pe aur şi pe purpură, în foncţiĭ înalte, alérgă la ministru, n'are decăt consciinţa, dar consciinţa astădĭ este un mare capital, nu maĭ este nimic care sĕ nu facă. Acela este favoritul ministrilor, saŭ uneĭ partide — trăiesce ca un principe. Resursele micĭ; cheltuielele marĭ; este o artă, acéstă artă este un secret. Sĕ fiĭ de partida celor putericĭ. Dincolo în familie o femeie ca sĕ aibă aur, face cu onórea familiĭ ce face bărbatul cu consciinţa. Muma specula fata, bărbatul femeia; amicul amicul sĕŭ. Adio constituţie, adio legĭ, adio patrie, adio onóre, virtute, onestitate. Cu ele te usucĭ, cu ele îţĭ facĭ inamicĭ pe ceĭ tarĭ şi pe ceĭ slabĭ, pe ceĭ necinstiţĭ şi pe ceĭ cinstiţĭ. Îţĭ facĭ datoria, nu aĭ aur; nu aĭ aur, escĭ perdut. Alt merit nu se cunósce, nu se onóră; onórea este un titru a rămânea isolat; reputaţia de hrăpire, un titru pentru sympathia guvernelor.

Abusul de confiinţă domină în societate din palat pînă în colibă.

Guvernele în loc de a reprima luxul, causa acestor rele, urméză esemplul ce s'a dat de mult în vechia Athenă și Romă; în loc a reprima luxul, îĭ favóră. Din acest lux, din acésta maladie se vĕnd consciinţele. Un jurnalist laudă pe cel care îĭ dă aur, un jude condamnă pe cel ce n'are i se ordonă; un om onest devine servil; își vinde votul, care este darul preţios al patrieĭ, îșĭ vinde opinia, îșĭ vinde amiciĭ, îșĭ vinde libertate, îșĭ vinde patria daca ar cumpăra-o cine-va. Se fac acusatoriĭ ómenilor onestĭ, săracĭ, care n'aŭ ce sĕ le dea și apărătorĭ aĭ celor care se înavuţise din prădĭ. Tot se vinde, tot se cumpără. Nu te 'ntrébă nimenĭ de unde aĭ milióne, totul este sĕ aĭ. Poţĭ sĕ le facĭ daca ne servĭ sĕ facem și noĭ. Foncţiunĭ, concesiunĭ, favorurĭ, recompense naţionale, dreptul de contracte, servă a înavuţi pe ceĭ ce aŭ de vĕndare consciinţa. Chiar fără a fi scris, te facĭ litterator la academie! Este ast-fel saŭ nu este? rĕul trebuie vindecât, orĭ nu! orĭ-ce cetăţén onest este dator se se interese de interesele publice, sĕ aducă o picătură de balsam la rana care gangrenă corpul social, sĕ nu se descuragese de triumphul viciuluĭ

cănd el ar fi protejat de autoritate. Viaţa este în naţie, suveranitatea este în naţie — şi pe căt în maioritatea naţieĭ va esista încă consciinţa datoriĭ, moraliĭ, onóriĭ, dreptuluĭ, meprituluĭ, adevĕruluĭ, tot nu este perdut: religia, patria, dreptatea. Sĕ le apărăm, se le onorăm, ca sĕ ne apere, ca sĕ ne onóre.

Moralistiĭ aŭ combătut acest lux. Economiştiĭ l'aŭ esaltat maĭ mult ca comercianţĭ decăt ca philosophĭ. Autoriĭ luxuluĭ la noĭ aŭ ḑis că luxul contribuia la popolaţie. Tóte risipile se ,acopereaŭ cu interesele poporuluĭ. Italia era o naţie puterică, mare, de care lumea se mira, cănd nu cunoscéŭ luxul. Luxul, ḑic c ce esploatéză viaţa unuĭ popor, îndulcesce datinele şi respăndesce virtuţile private; dar eraŭ maĭ multe virtuţĭ private sub, maĭ bune datine în Roma şi Athena în timpul sărăciilor de căt în timpul opulenţiĭ. Aŭ ḑis că luxul era favorabil la progresul sciinţelor, artelor. Nu vedem cu luxul nicĭ sciinţă, nicĭ artă, ci corupţie. Ce progres din lux a eşit pentru Sibariţĭ şi Jidanĭ? aŭ ḑis că luxul adaogă puterea naţiilor şi fericirea cetăţenilor. Asyrieniĭ cu mult lux cad în puterea Perşilor care nu

cunoscéŭ luxul. Lisimac regele Thracilor cade în puterea Dacilor care nu cunoscea luxul. Macedonenii sub Alexandru, când învinseseră lumea, nu cunoscéŭ luxul. Luxul moleşesce curagiul, stinge sentimentele de onóre şi de amor ale patrieĭ.

Studiind decadenţele naţiilor şi împărăţiilor, se vede luxul rădicânduse treptat cu naţiile. Datinele corupănduse, imperiile slăbinduse, declinănd, cădênd. La Egypteni, la Perşĭ, la Grecĭ, la Asyrienĭ, la Romanĭ. El smulge naţiilor virtuţile lor, curagiul lor, puterea lor când cu luxul naţiile par că merg înainte? Veni o ḑi de maturitate. Ajungănd în capul scăriĭ, trebuie a coborî. E legea naturii. Este tot d'auna poporul care plătesce. Isus a condamnat luxul prin lecţiile şi esemplele sale, a voit a nasce şi a muri în sărăcie, în lipsă de tot. „Amar voă, avuţilor, a ḑis Isus, căcĭ găsiţĭ fericirĭ pe pământ!"

Canónele opresce totfelul de lux eclesiasticilor. Eĭ aŭ căḑut la noĭ prin abusul luxuluĭ, dar acea cădere, era răḑicarea bisericiĭ, mărirea religiĭ.

Nimic n'a făcut maĭ mult pe românĭ nepăsătorĭ de patria lor ca nedreptatea. Ideia de nedreptate într'o societate presupune îndată o

stare neregulată, o societate unde sunt apăsaţĭ şi apărătorĭ, jefuiţĭ şi jefuitorĭ, unde legile nu se respectă de nimenĭ, o societate unde omul moral este nefericit, este persecutat şi se vede isolat şi strein, în aceia ce el era dedat a numi patria sa.

În aceste condiţiĭ inimile nobile se retrag, se răcesc; drepturile refusate virtuţiĭ, virtutea refusă datoriile. Ast-fel nimic nu ucide o patrie ca tyrania unuĭ om, uneĭ caste, care guvernă cu un system blestemat unde dreptatea nu este dată celuĭ ce o are, dar acelia care se face instrumentul vil al acestuĭ system blestemat care degradă omul şi societatea. Acolo orĭ-ce merit este tăgăduit, la ceĭ care nu devin instrumente ale apăsătorilor; orĭ ce crime sunt onorate când sunt făcute de acele instrumente. Morala este ofensată, în îngenuchierea dreptăţiĭ, patria degradată şi coborîtă a da nedreptatea, a tolera inegalitatea, a proteja imoralitatea, căderea, slăbiciunea, laşităţile stĕpânilor, trădările moravurilor; orĭ ce inimă nobilă se sfiesce şi se isolă de o societate unde numaĭ sunt cununĭ de cât pentru blestemaţĭ. Ast-fel începe mórtea naţiilor

Nimic nu a făcut maĭ mare reŭ naţiuneĭ nóstre ca punerea justiţieĭ la disposiţia ministruluĭ. Justiţia aservită, sentimentul justiţieĭ s'a ucis în guvern, saŭ ucis în familie. Tăgăduirea justiţieĭ a adus tăgăduirea luĭ Dumnedeŭ, tăgăduirea patrieĭ, tăgăduirea omuluĭ, a adevěruluĭ, a moraleĭ, a demnităţiĭ, a onóreĭ.

O armată de tyranĭ streinĭ cârmuind în ţéră cu baionetele, ucigând si tratând omul ca pe o héră sělbatecă, nu face atâta rěŭ cum face la un popor o magistratură servilă, lacomă, nedréptă, ce speculă justiţia spre a'şĭ face carieră şi spre a se înavuţi din prădile ce îĭ aruncă un guvern despotic şi Machiavelist. Acolo unde nu este justiţie de cât pentru cel ce este la putere şi pentru favoriţiĭ Domnilor şi aĭ Ministrilor, omul onest nu maĭ póte a se crede în patria sa, nicĭ a maĭ face cel maĭ mic sacrificiŭ pentru o patrie unde n'are garanţie de nimic.

S'a sperat, pentru îndreptarea magistratureĭ române, pe sciinţă. Afară de câte-va rarĭ escepţiĭ, sciinţa nu a putut da magistraturei neatârnarea. Ministrul dispune de judecăţĭ, dispuněnd de judecătorĭ. Judecătoriĭ începênd

cariera, lăcomĭ de înaintare, de aur, ca în tóte societăţile unde luxul domnesce, unde tot se materialisă, pentru aceste bunurĭ personale, îşĭ vinde consciinţa şi lovesce dreptatea. Când un guvern este de partidă şi în luptă, amar nefericiteĭ naţiunĭ! ministrul, favoritul, spionul, se fac lege, şi judecătoriĭ unelte de ucidere. O ast-fel de stare de lucrurĭ nefiind naturală, nicĭ proprie naturiĭ omenescĭ, duce pe naţiunĭ la desperare.

Amar naţiuniĭ care în acest timp ar fi călcată în hotarele sale de streinĭ! nimenĭ nu maĭ apără pe tyranĭ acolo unde nu se dă dreptatea.

In Francia, şi în tóte ţerile civilisate se laudă naţiunea, căcĭ tóte partidele desunite şi în luptă, când vine streinul, se unesc, se fac un singur suflet în milióne de corpurĭ, şi luptă, şi mor pentru neatărnare. Unde nu se face ast-fel, nu este viaţă, şi naţiunea póte sĕ piară. Este tot ce merită. Dar aici se face ast-fel căcĭ nu este dreptatea pentru toţĭ. Căcĭ omul onest şi sărac, este lovit de favoriţiĭ furĭ şi înavuţiţĭ cu avere care lasă se vadă de toţĭ.

Tóte naţiunile ce aŭ cădut şi nu aŭ fost

nicĭ regretate, aŭ cădut, când eraŭ în privința justiției în starea în care am fost noĭ.

Justiția este patul de lăncedie al națiuneĭ. Acesta este patul pe care națiunile mor, daca nu iaŭ mĕsurĭ sĕ garanteze libertatea dreptățiĭ.

Pentru ce guvernele Românieĭ nu vor sĕ înbunătățéscă nimic pe acest tărîm? motivele care îl face sĕ tremure de dreptate, sunt basate chiar în interese egoiste în untru. O bună dreptate face sĕ înceteze la ceĭ puternicĭ cursul isvoruluĭ de înavuțirĭ prin furt; dă națiuneĭ putere și demnitate; rădică națiunea, în untru, afară, în față cu protectoriĭ care vor o stare miserabilă, care vor urĭ și rĕsbunărĭ ce aduc slăbirĭ și le deschid calea în țéră, sunt supușĭ a întreține o stare de lucrurĭ unde omul sĕ nu maĭ aibă drept.

Se doresce preponderința puteriĭ esecutive asupra puterilor judiară și legislativă. Reclamările alegerilor se fac la tribunale. Când ministrul dispune de judecătorĭ, dispune de judecățĭ, când nu maĭ dispune de judecătorĭ, nu maĭ dispune nicĭ de judecățĭ. Tribunalele libere daŭ dreptate alegătorilor preurmațĭ de despotism. Iată ce nu le place, și pentru ce

nu vor sĕ se cobóre cu inamovibilitatea până la tribunale. Abusurile făcute de ministriĭ şi de favoriţiĭ lor, trimise înainte tribunalelor libere, vor fi condamnate. Cel care are consciinţa rĕuluĭ ce face, nu iubesce dreptatea.

Sĕ ne închipuim o ţéră orĭ care, colo un ministru ruinéză finanţele Statuluĭ, dincolo altul pradă lucrurile publice, dincolo altul face contracte cu Statul si nu plătesce ce este dator, dincolo un ministru, un cap d'o administraţiune, vinde lucrurile administraţiuneĭ, şi le ia el pe nimic, contra regulelor, saŭ le vinde administraţiuneĭ unde domnesce cu preţurĭ marĭ, dincolo un ministru dă în judecată pe un om onest, necutezênd sĕ-l scóţă, şi-l acusă ca abusător. Dincolo un ministru îşĭ închiriază casa dehulată Statuluĭ cu condiţie a cheltui Statul miĭ de galbenĭ ca se 'i-o repareze. Dincolo se face abusul de cumul, colo se forméză Stat în Stat de favoriţiĭ ministeruluĭ, prădĭ, desordinĭ, nimenĭ nu póte pune aicĭ regulă, nicĭ supune la pedépsă pe ceĭ greşiţĭ, şi maĭ puţin justiţia. În fine se presintă acea ghirlandă cu tóte abusurile sub ochiĭ naţiĭ. Nimenĭ nu póte se le facă nimic. O justiţie

bună nu ține socoteală de calitatea lor de ómenĭ puternicĭ, se face bună prin neatârnarea eĭ. Cum dar un guvern ce ar face asemenea lucrurĭ, orĭ unde ar fi, ar voi o justiție neatârnată. Cestiunea politică de susținere la putere, și dorința de a-șĭ face averĭ din abusurĭ, daŭ tărie systemuluĭ prin care dreptatea se omóră și o națiune se perde.

Nepăsarea de dreptate din partea celor ce guvernă un Stat, trece maĭ 'nainte la aceia cu care el guvernă, apoĭ se cobóră chiar în familiĭ, care trăiesc din nedreptate. De aici nepăsarea de dreptate.

Acest Stat de lucrurĭ nu maĭ merge. Streinii reŭ voitorĭ se servă de acésta ca de o armă contra națiuneĭ. Chiar acele instituțiĭ liberĭ esistând în puterea legilor, sunt îngenuchiate.

Dreptul la foncțiile publice nu îl dă aptitudinea, nicĭ talentul, nicĭ onórea, ci înrîuririle uneĭ partide care diferă de alta, și nu pentru cuvinte nobile și generóse de principiĭ, ci pentru ca sĕ ia autoritatea și sĕ urmeḑe aceiașĭ cale. De multe orĭ un favorit, o amantă, o întreținută, dispune de meritul de care serviciul națiuneĭ are trebuință; un consol saŭ un dragoman, saŭ un deputat, saŭ un alegător, un om ce pórtă livreaoa unuĭ stăpân, un cap de lazaronĭ, un spion, ființa cea maĭ degradată din lume.

Junimea ce nasce din arborul ce urméză înrîurirea unuĭ vĕnt corupt din orĭ-care clasă,

înlăturată de la meserii, de la comerciŭ, dela industrie ce sunt lăsate streinilor spre a veni si a îneca tóte arterele patriei, crescuţi cu banii naţiunei spre a face foncţionari, unelte de servilitate, sticle supuse a le sparpe orĭ ce ministri în picióre, şi a vesteji în sârăcie, daca va avea principiĭ, şi a se înavuţi de vor fi imorali. Aici este una din cele mai mari rane ale societăţii.

Systemul de despotism mascat de constituţiune, a căruĭ respingere francă fácea onóre bătrânilor nostri părinţi, şi pe care noi îl adoptăm şi îi facem cununi de principĭ constituţionali, nu póte a se sdrobi, şi acésta căci are rădacini întinse, şi o mână morală, harnică şi puterică pare că încă nu a venit sĕ smulgă acele flori mincinóse dupe un mormĕnt real.

Mulţi advocaţi, mulţi judecători, dovedesc la o naţiune multe agitaţiuni, multă abatere de la simţul dreptăţii. Dreptatea nu este o profesiune simplă. Este şi o misiune. Ciceron nu era negustor. Era un discipol al acestui mare sentiment ce este dreptatea, ce este patria, ce este umanitatea, ce este Dumneḑeŭ. Viitorul ce cresce, înturnă de la naţiune ochii lui şi caută un stepân pentru aur: Generaţia trecută era mai neatârnată. Căci ómenii chemaţi eraŭ neatârnaţi chiar prin averile lor. Câţi tăgădu-

iesc naţiunea pentru un om, tăgaduiesc interesele generale pentru interesele mesquine.

Presa este liberă pentru că tribunalele nu sunt libere. Libertatea presei este un princip ca acela al senatuluĭ şi al camereĭ de a controla faptele guvernuluĭ ilegale. Nimenĭ nu póte sĕ oprésca aceste atacurĭ. La noĭ opinia publică este pentru abus, şi urmările preseĭ nu maĭ fac nicĭ un efect. Din nepăsarea de dreptate, nasce la o naţiune orĭ ce stare tristă, nasce nepăsarea în faţă cu abusurile.

Constituţia are lacune de principiĭ liberale. Acésta este încă un rĕŭ pe lăngă neesecutarea şi violaţia constituţii cum este şi legilor. Căţĭ-va principĭ între care unul neatărnarea putereĭ judiciare, este cel maĭ mare princip, fără care nu ar putea nimic esista, nicĭ tron, nicĭ camere, nicĭ naţiune. Şi cu tóte acestea acel princip nu este pus în lucrare. De aicĭ şi restul merge atăt de bine!

O ideie ce sprijină cu multă înţelepciune unul din ceĭ maĭ ilustriĭ februariştĭ D. Ioan Ghica este desfiinţarea acestuĭ corp magistral şi înlocuirea cu arbitri. Un singur argument puteric póte sĕ se opuie : Ce se face cariera acésta? saŭ sinecura acésta? Cănd opinia va ajunge sĕ înţelégă că misiunea uneĭ naţiunĭ nu este budgetul şi sinecurile, şi că cată a sacrifica ce este personal la ce este general, ideia D. Ion Ghica va fi aclamată. Singurul mijloc

de libertate pentru justiţie. A doa ḑi ar peri influința ministrului şi dispunerea sa de judecăţi. Cu acésta ar peri orĭ-ce influinţă coruptóre de la favoriţii puterei în faţă cu magistraţiĭ, orĭ ce înspăĭmăntare de a'ĭ destitui rămăind demnĭ saŭ de a'ĭ înainta, rămăind servilĭ.

Recomandăm celor puterici de astăḑĭ sĕ medite căte-va epoci dela Romănĭ sub Traian, şi alţĭ cesarĭ, ce veniră icĭ colo dupe acesta, sub despotismul cel maĭ franc şi decis, daca sub aceĭ despoţĭ era maĭ mult despotism de căt sub guvernele despotice mascate cu numele de constituţionale.

Totul de păndă de ómenĭ, de epoce, corupţĭ, şi corupte spre a face dintr'o stare de libertate o stare maĭ rea de căt despotismul.

Aicĭ suntem cel puţin în lumină, lăngă o lampă se vede maĭ bine; la marginea razelor lămpiĭ începe întunerecul. Daca aicĭ nu suntem bine, ce trebuie se fie în întunerecul districtuluĭ? în întunerecul plaşiĭ, comuneĭ? în întunerecul municipalităţilor? Systemul rus domnesce în ţéră sub *constitutie!!*

FINE.